

Oslo, oktober 2002

Bankenes likviditet og Norges Banks likviditetsstyring

av

Alexander Flatner og Preben H. Tornes
Markedsoperasjonsavdelingen

1	Bankenes likviditet og Norges Banks likviditetsstyring	3
1.1	<i>Likviditetspolitikkenes hovedoppgave.....</i>	3
1.2	<i>Likviditetsstyringen.....</i>	3
1.3	<i>Likviditetsinstrumentene.....</i>	4
2	Bankenes likviditet og Norges Banks balanse.....	5
3	Rentedannelsen i pengemarkedet.....	7
4	Nærmere om de likviditetspåvirkende faktorer	8
4.1	<i>Statens og andre offentlige konti.....</i>	9
4.2	<i>Statspapirer.....</i>	10
4.2.1	<i>Statsobligasjoner</i>	10
4.2.2	<i>Statskasseveksler.....</i>	10
4.3	<i>Valutamarkedet.....</i>	11
4.4	<i>Sedler og mynt.....</i>	12
4.5	<i>Netto sentralbanktilførsel.....</i>	13
4.5.1	<i>Tilførsel av sentralbanklikviditet kan skje gjennom:</i>	13
4.5.1.1	<i>Fastrentelån (F-lån).....</i>	13
4.5.1.2	<i>D-lån.....</i>	14
4.5.1.3	<i>Gjenkjøpsavtaler</i>	14
4.5.1.4	<i>Annen finansiering</i>	14
4.5.2	<i>Inndragning av likviditet kan skje ved:</i>	14
4.5.2.1	<i>F-innskudd</i>	15
4.6	<i>Likvider - folioinnskudd.....</i>	15
5	Om statens konsernkontoordning	15
5.1	<i>Oppbygging og struktur samt kobling med bankene (kontoførere).....</i>	15
5.2	<i>Om sammenhengen mellom budsjettposter og statlige virksomheter (regnskapsførere).....</i>	17
5.3	<i>Sammenheng budsjettposter og oppgjørskonti i Norges Bank.....</i>	18
6	Transaksjoner over statens og andre offentlige konti	19
6.1	<i>Skatte- og avgiftsinnbetalinger.....</i>	19
6.1.1	<i>Direkte ordinære skatter og trygdeavgifter.....</i>	19
6.1.1.1	<i>Forskuddsbetalte skatter og avgifter.....</i>	19
6.1.1.2	<i>Etterskuddsbetalte skatter.....</i>	20
6.1.2	<i>Merverdiavgift.....</i>	21
6.1.2.1	<i>Merverdiavgift innenlands</i>	21
6.1.2.2	<i>Merverdiavgift ved innførsel fra utlandet (importmoms).....</i>	22
6.1.3	<i>Landbruksmoms.....</i>	22
6.1.4	<i>Skatt og avgift på utvinning av petroleum.....</i>	22
6.1.5	<i>Særavgifter</i>	23
6.1.5.1	<i>Innenlandsk produksjon av varer</i>	23
6.1.5.2	<i>Årsavgift og omregistreringsavgift for motorkjøretøy.....</i>	23
6.2	<i>Statsbankene.....</i>	24
6.2.1	<i>Statens lånekasse for utdanning.....</i>	24
6.2.2	<i>Den norske stats husbank.....</i>	24
6.3	<i>Rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner.....</i>	25

6.4	Rikstrygdeverket.....	25
7	Prognoser for utviklingen i banksystemets likviditet.....	26
7.1	Innledning.....	26
7.2	Årsprognoser.....	27
7.2.1	Staten og andre offentlige konti.....	27
7.2.2	Statspapirer.....	28
7.2.3	Kjøp av valuta til Statens petroleumsfond.....	28
7.3	Dag til dag prognoser.....	29

Vedlegg 1: Tabell 1 ”Banksystemets likviditet – daglig oversikt”
 Tabell 2 ”Daglig spesifikasjon av likviditetsvirkninger ved statspapirer”

Vedlegg 2: Forskrift om pengepolitikken

Rundskriv nr. 4/18. mai 2001 ”Forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank mv.”.

Rundskriv nr. 2/2. april 2001 ”Endring av vilkår for pantsettelse av verdipapirer som sikkerhet for lån i Norges Bank. Oppsummering av godkjent sikkerhet for lån i Norges Bank, jf. forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank mv.”

Rundskriv nr. 6/31. oktober 1996 ”Norges Banks gjenkjøpsavtaler i norske statspapirer”.

1 Bankenes likviditet og Norges Banks likviditetsstyring

1.1 Likviditetspolitikkenes hovedoppgave

I forskrift om pengepolitikken¹ (§1) heter det at

” ...Norges Banks operative gjennomføring av pengepolitikken skal i samsvar med første ledd rettes inn mot lav og stabil inflasjon. Det operative målet for pengepolitikken skal være en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 prosent.”

Likviditetspolitikken skal være konsistent med de rentesignaler som gis ved hovedstyrets rentevetak. Gjennomføringen av likviditetsoperasjonene skal ikke bidra til utslag i pengemarkedsrentene som skaper uklarhet om Norges Banks rentesignaler. Endringer i signalrentene bør få bredt gjennomslag i de korte pengemarkedsrentene. Videre bør likviditetspolitikken understøtte en effektiv gjennomføring av bankenes betalingsoppgjør i sentralbanken.

1.2 Likviditetsstyringen²

Norges Banks Hovedstyre fastsetter rentene på sentralbankens automatiske innskudds- og låneordning, og disse danner en korridor for de korteste rentene i pengemarkedet. Rentene på Norges Banks markedsoperasjoner fastsettes nesten alltid i markedet ved flerprisauksjon.

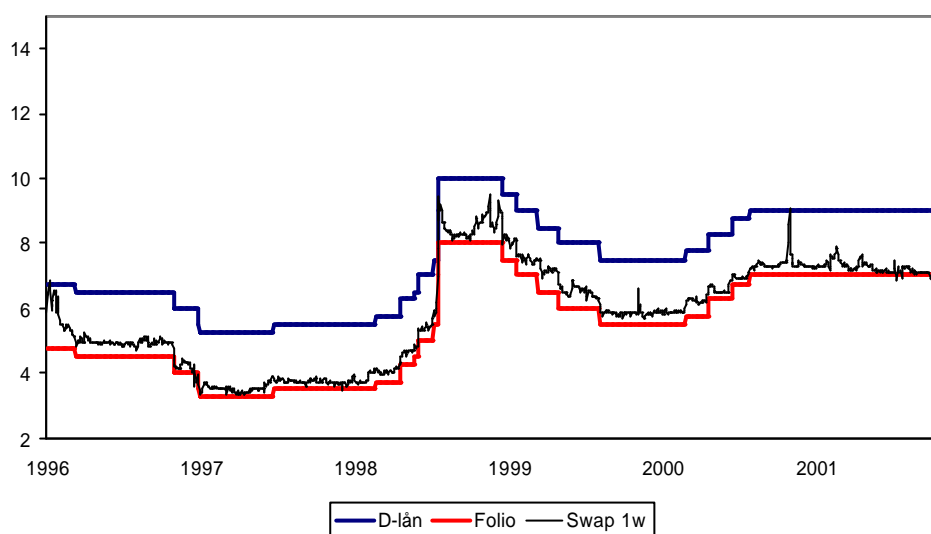
Med bankenes likviditet menes bankenes innskudd på foliokonto i Norges Bank over natten. Bankenes strukturelle likviditet er hva bankenes likviditet i Norges Bank ville ha vært uten sentralbankens tilførsel eller inndragning gjennom likviditetspolitiske instrumenter. Bankenes strukturelle likviditet påvirkes av en rekke autonome faktorer. Dette er statens løpende inn- og utbetalinger på sine konti i Norges Bank, statlige lånetransaksjoner, Norges Banks transaksjoner i valuta- og statspapirmarkedet og endringer i sedler og mynt i sirkulasjon.

Ved å tilføre og trekke inn likviditet ved bruk av likviditetsinstrumentene sørger Norges Bank for at banksystemet ved slutten av hver dag har folioinnskudd i Norges Bank som er av tilstrekkelig størrelse til å holde de korteste pengemarkedsrentene ned mot foliorenten. Dette innebærer at folioinnskuddsrenten i Norges Bank er bankenes marginale plasseringsrente, og dermed i praksis Norges Banks styringsrente. D-lånsrenten har begrenset pengepolitisk betydning. Renten på Norges Banks markedsoperasjoner, folioinnskuddsrenten og de korte pengemarkedsrentene blir liggende ganske nær hverandre i bunnen av korridoren, mens det er ganske stor avstand opp til sentralbankens utlånsrente. Avstanden mellom bankenes innlåns- og plasseringsrente i det helt korte pengemarkedet er 50 rentepunkter. Bankenes innlånsrente kan dermed ligge noe under Norges Banks foliorente.

¹ Forskrift om pengepolitikken fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon 29. mars 2001 med hjemmel i Lov om Norges Bank og pengevesenet § 2 tredje ledd og § 4 andre ledd

² Tidligere praksis for likviditetsstyring beskrives blant annet i rapporten Pengemarkedets likviditet fra 1994.

Figur 1.1. Kortsiktige pengemarkedsrenter og Norges Banks administrerte renter

Et spesielt trekk for Norge er at Norges Bank kjøper valuta til Statens petroleumsfond. Dette tilfører likviditet til banksystemet og motvirker i stor grad inndragningen av likviditet som følger av overskuddet på statsbudsjettet³.

1.3 Likviditetsinstrumentene

Virkemidlene i likviditetspolitikken er utformet slik at Norges Bank både kan tilføre og inndra likviditet og slik at de kan dekke ulike typer likviditetssvingninger:

- Forutsigbare svingninger i banksystemets likviditet som følge av skatte- og avgiftsinnbetalinger til staten, mv.
- Tilfeldige og uforutsette svingninger i banksystemets likviditet.

I tillegg bør virkemidlene etter Norges Banks syn oppfylle følgende krav:

- Virkemiddelbruken bør hovedsakelig være basert på markedsorienterte instrumenter og være tydelig slik at endringer raskt slår gjennom i markedet.
- Norges Bank må ha mulighet til direkte kontroll med tilført/inndratt likviditetsvolum.
- Virkemidlene bør i hovedsak være kroneinstrumenter.
- Norges Bank bør, på samme måte som sentralbanker i andre land, ikke ha betydelig kredittrisiko overfor banksektoren.

Bankenes generelle adgang til fastrentelån (F-lån), fastrenteinnskudd (F-innskudd) og døgnlån (D-lån⁴) omtales i låneforskriften⁵.

³ Overskudd på statsbudsjettet før overføring til Statens petroleumsfond.

⁴ D-lån står for "dagslån" frem til endringen av låneforskriften 1. september 1999. Deretter står D-lån for "døgnlån".

⁵ Rundskriv nr. 4/18 mai 2001: "Forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank mv."

Norges Banks markedsoperasjoner er basert på F-lån mot sikkerhet og F-innskudd. F-lån tilfører likviditet til banksystemet, mens F-innskudd trekker inn likviditet fra banksystemet. På bakgrunn av dette må bankene planlegge sine sikkerheter, og det er en meget høy terskel for å benytte andre instrumenter (inkludert valutaswapper).

D-lån mot sikkerhet er en marginal finansieringskilde for bankene. Banksystemet vil under normale forhold ikke ha behov for D-lån. Hensynet til svingninger i enkeltbankers likviditet, blant annet utfra deres rolle i betalingsoppgjøret, tilsier imidlertid at bankene har tilgang til en automatisk låneadgang i Norges Bank. D-lånsadgangen fungerer som en likviditetsreserve for systemet sett under ett og virker som en støtpute mot uventede svingninger i likviditeten. D-låns adgangen hindrer også for store renteutslag som følge av eventuell usikkerhet om fremtidig tilgang på likviditet.

De enkelte instrumentene i likviditetspolitikken er nærmere beskrevet i avsnitt 4.5.

2 Bankenes likviditet og Norges Banks balanse

Norges Bank er den eneste kilden som kan tilføre banksystemet likviditet når tilbudet for øvrig er gitt.

I Norges Bank utarbeides det daglige analysetabeller over utviklingen i bankenes likviditet. Tabellene offentliggjøres to ganger i uken på Norges Banks nettsider.

Hovedtabellen over kronelikviditeten gir oversikt over de faktorer som påvirker bankenes likvider.

Ved å studere Norges Banks balanse kan vi kartlegge likviditetsstrømmene mellom sentralbanken og banksystemet. Det er disse strømmene som påvirker banksystemets likviditet. Aktørene i markedet må selv fordele likviditeten seg i mellom alt ut fra den enkeltes tilbud av etterspørsel etter likvider.

Tabell 2.1: Norges Banks balanse

Aktiva	Passiva
A1 Valutafordringer	P1 Sedler og mynt
A2 Norske statspapirer	P2 Statskassens konti
A3 Utlån til banker	P3 Konti for statspapirer
A4 Andre aktiva	P4 Andre offentlige konti
	P5 Bankenes folioinnskudd
	P6 Andre innskudd fra bankene
	P7 Øvrige innskudd
	P8 Andre passiva
Aktiva i alt (sum A1+.....A4)	Passiva i alt (sum P1+.....P8)

Siden banksystemets beholdning av likvider kan leses ut fra Norges Banks balanse, kan en ut fra balansen også se hvilke faktorer som påvirker mengden av likvider. En økning i poster på Norges Banks aktivaside vil isolert sett tilføre markedet likvider. Tilsvarende bidrar økning i Norges Banks passivaside til en inndragning av likvider.

På grunnlag av Norges Banks balanse kan en derfor sette opp følgende sammenheng, ved å benytte seg av at sum aktivaposter er lik sum av passivaposter.

Tabell 2.2: Endringer i banksystemets likviditet

1. Statens og andre offentligeonti	$-\Delta(P2 + P4)$
2. Stats- og statsbankpapirer	$\Delta(A2 - P3)$
3. Valutamarkedet	$\Delta A1$
4. Sedler og mynt	$-\Delta P1$
5. Norges Banks andre transaksjoner	$\Delta(A4 - P7 - P8)$
6. Netto sentralbanktilførsel	$\Delta(A3 - P6)$

7. Endring i likvider/bankenenes folioinnskudd over natten	$\Delta P5$

Postene 1 til 6 viser hvordan banksystemet får tilgang på reserver.

Postene 1 til 5 kan sies å være "eksogent" bestemt og utgjør banksystemets strukturelle likviditet: De er resultat av transaksjoner som

- enten er utført av andre enn Norges Bank (som statens finanspolitikk og lånetransaksjoner, endringer i seddelomløpet).
- eller av Norges Bank, men da ikke for likviditetspolitiske formål (valutakjøp til Statens petroleumsfond, intervensjoner i valutamarkedet og kjøp/salg av statspapirer).

Norges Banks likviditetspolitikk kommer "til syne" gjennom post 6: Ved å benytte de ulike likviditetspolitiske instrumentene, tilpasser Norges Bank likviditetstilførselen slik at bankenes beholdning av likvider blir "passe" stor. Hva som er passe stort, avhenger av hvilken rente Norges Bank tar sikte på å etablere i den korte delen av pengemarkedet. Samlede folioinnskudd er som regel 6-12 mrd. kroner når bankene er i låneposisjon. Hvis bankene er i innskuddsposisjon tenderer samlede folioinnskudd å være noe høyere. Dette innebærer at foliorenten i Norges Bank er bankenes marginale plasseringsrente, og dermed i praksis Norges banks styringsrente.

I kapittel 4 vil de likviditetspåvirkende faktorene bli drøftet nærmere. Her skal bare kort nevnes (punktene referer til Tabell 2.2):

1. Innbetalinger av skatter og avgifter (økt P2) vil inndra likviditet fra banksystemet (redusere P5). Tilsvarende vil lønns- og trygdeutbetalinger og andre offentlige utgifter tilføre likviditet.
2. Likviditet inndras når det legges ut nye stats- eller statsbankpapirer⁶ (sertifikater, vekslere og obligasjoner) (økt P3), mens likviditet tilføres når slike lån forfaller til betaling (økt A2). Når Norges Bank kjøper eller selger statspapirer i annenhåndsmarkedet, påvirkes også likviditetssituasjonen.

⁶ Dersom statsbanken har konto i Norges Bank.

3. Når Norges Bank øker sine valutafordringer (økt A1), tilføres bankene kronelikvider.

Norges Banks transaksjoner i valutamarkedet omfatter Norges Banks daglige kjøp av valuta til Statens petroleumsfond, intervensjoner med sikte på å påvirke kursen på norske kroner og kjøp av valuta til Norges Banks pensjonsfond. Valutaswapper regnes som et likviditetspolitisk instrument og regnes derfor som sentralbanktilførsel (inngår i post 6).

4. Økt omløp av sedler og mynt (økt P1) har som resultat at bankenes likvide plasseringer i Norges Bank blir redusert.
6. Ved de likviditetspolitiske instrumentene regulerer Norges Bank mengden av likvider i banksystemet. Likvidene øker når sentralbanken tilbyr lån (økt A3) og reduseres når det inndras midler f.eks. ved F-innskudd (økt P6).
7. Overskuddslikviditet blir automatisk folioinnskudd i Norges Bank.

3 Rentedannelsen i pengemarkedet

Renten i pengemarkedet bestemmes av tilbud og etterspørsel etter likviditet. Med likviditet mener vi i denne forbindelse den mengde av frie reserver som bankene når som helst kan benytte for å kunne foreta løpende betalinger. Disse reservene vil være likvide fordringer som banksystemet har på Norges Bank.

De ubundne reservene omfatter i prinsippet bankenes beholdning av sedler og mynt og deres innskudd på foliokonto i Norges Bank over natten. Da bankenes kassebeholdning gjennomgående holdes på et relativt konstant minimumsnivå, vil vi med likvider mene bankenes folioinnskudd i Norges Bank over natten.

Rentedannelsen i døgnmarkedet, det vil si markedet for lån over natten, er fremstilt i figur 3.1.

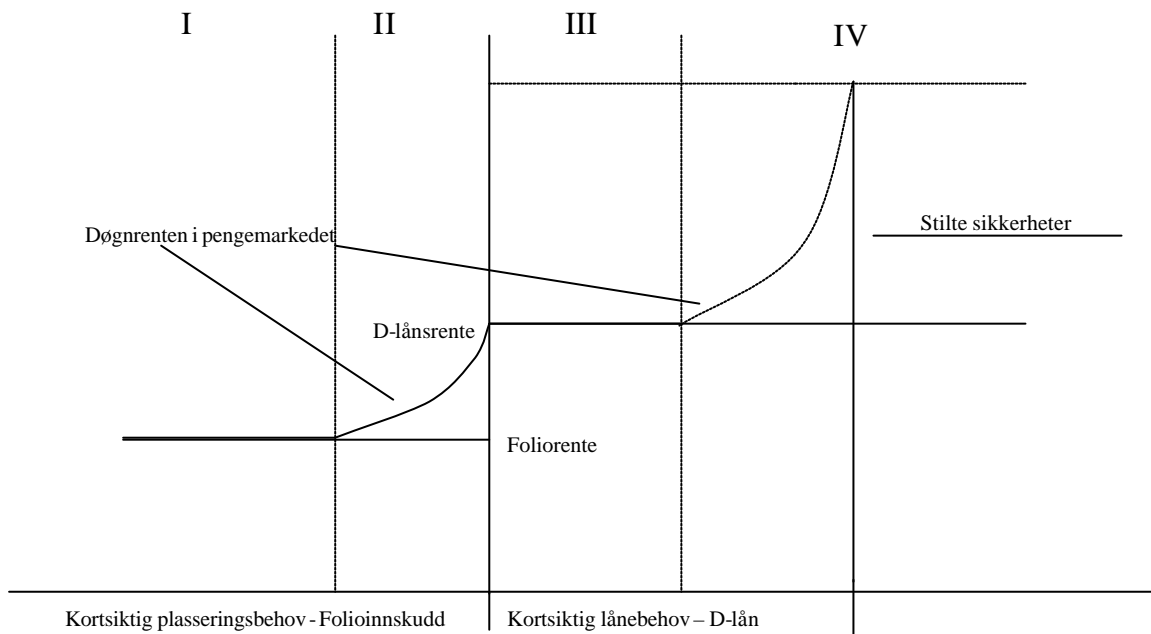
I figuren er det tegnet inn fem ulike likviditetssituasjoner:

- I: Banksystemet har overskudd av likviditet.
Når banksystemet sett under ett har likviditetsoverskudd i døgnmarkedet, kan dette overskuddet kun plasseres som fordringer på Norges Bank. Bankene vet at de alltid kan plassere "døgnpenger" på sine foliokonti i Norges Bank. Disse innskuddene forrentes til foliorente. Normalt vil derfor ingen banker låne ut penger "over natten" til en rente som er lavere enn Norges Banks foliorente. Foliorenten vil derfor danne "gulvet" for de helt korte pengemarkedsrentene.
- II: Dersom det blir lite overskuddslikviditet og innskuddsvolumet blir redusert, vil renten begynne å stige som følge av konkurranse bankene imellom om den resterende ledige likviditeten. Det er usikkerhet om bankene vil behøve å ta opp D-lån i Norges Bank. Rentene vil da bli liggende mellom foliorenten og D-lånsrenten, og nærmere D-lånsrenten jo større sannsynligheten er for at bankene må trekke på denne låneadgangen. Men så lenge låneadgangen er

tilstrekkelig, vil normalt ingen banker være villige til å låne midler i banksystemet til en rente som ligger høyere enn D-lånsrenten. I normale situasjoner vil D-lånsrenten derfor danne "taket" for de korte rentene.

- III: Bankene trekker D-lån i Norges Bank innenfor det de kan stille som sikkerheter. D-lånsrenten vil være bestemmende for de korte pengemarkedsrentene.
- IV: Total sikkerhetsstillelse kan bli for liten til at bankene kan få dekket hele sitt likviditetsbehov. Renten vil da stige utover D-lånsrenten. I spesielle tilfeller kan Norges Bank tilføre likviditet ved særskilte lån.

FIGUR 3.1 Rentedannelsen i døgnmarkedet der D-lån er begrenset av bankenes sikkerhetsstillelse.

Siden 1997 har Norges Bank styrt banksystemets likviditetsposisjon slik at bankene samlet har hatt betydelige folioinnskudd ved dagens slutt. Norges Bank ønsker å holde de korteste pengemarkedsrentene nær foliorenten, og banksystemet holdes av den grunn hovedsakelig i likviditetssituasjon I i figur 3.1.

4 Nærmere om de likviditetspåvirkende faktorer

Norges Bank publiserer to ganger i uken likviditetsstatistikk på sine internettsider. Den viktigste tabellen for banksystemets likviditet er tabell 1: "Banksystemets likviditet - daglig oversikt" (vedlegg 1). Tabellen er i prinsippet satt opp tilsvarende tabell 2.2 i kapittel 2. Foruten å gi en oversikt over de likviditetspåvirkende faktorene, inneholder tabellen også opplysninger om bruken av de likviditetspolitiske instrumentene. Vi skal i det følgende gå gjennom de enkelte postene i denne tabellen.

4.1 Statens og andre offentligeonti

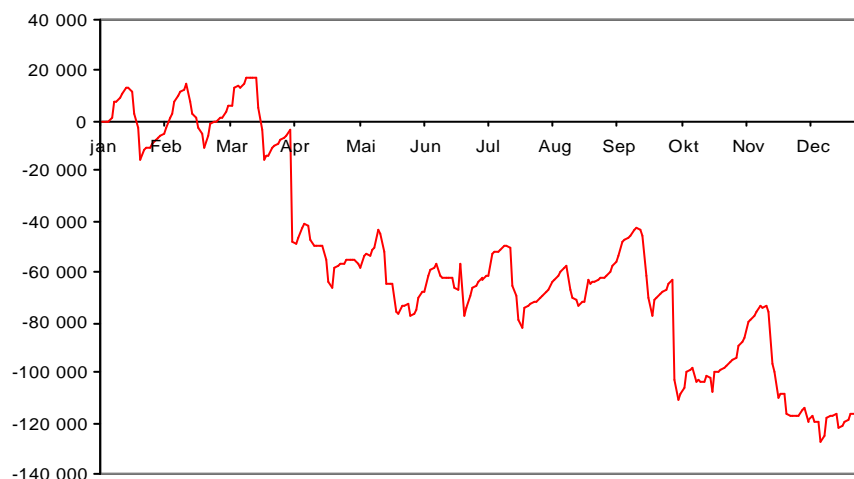
Transaksjoner over "statens og andre offentligeonti" viser hvordan innbetalinger til og utbetalinger fra staten og andre offentligeonti påvirker banksystemets likviditetssituasjon. De viktigste elementene er virkningene av finanspolitikken. Innbetaling av skatter og avgifter fører til inndragning av likviditet, mens utbetalinger fra den statlige sektor - lønninger, trygder, betaling for kjøp av varer og tjenester, mv. - gir tilførsel av likviditet.

Ved beregning av virkningene av transaksjoner over statens og andre offentligeonti har vi for våre formål valgt å holde kjøp og salg av statspapirer utenfor. Posten viser da et tydelig sesongmønster, som særlig følger av faste datoer for skatte- og avgiftsforfall og løpende utbetalinger fra det offentlige.

For eksempel innbetales forskuddsbetalte skatter og medlems- og arbeidsgiveravgift til Folketrygden seks ganger i året, nærmere bestemt midt i alle oddetallsmåneder. Innenlandsk merverdiavgift forfaller til betaling den 10. i partallsmåneder. Innbetaling av terminskatt på petroleumsvirksomheten foretas 1. april og 1. oktober. Utbetalingene fra det offentlige viser et jevner forløp. For eksempel kommer store trygdeutbetalinger omkring den 20. i hver måned og overføring av rammetilskudd til kommunene foretas den 5. i hver måned unntatt i august og desember.

Figur 4.1 viser tydelig sesongmønsteret ved transaksjoner over statens og andre offentligeonti. Av figuren fremgår inndragningen av likviditet ved de periodiske skatte- og avgiftsinnbetalingene tydelig. I år med høy oljepris, som i 2001, ser vi tydelig at innbetaling av skatt og avgift på utvinning av petroleum har betydelig innvirkning på banksystemets likviditet.

FIGUR 4.1: Likviditetsvirkning av transaksjoner over statens og andre offentligeonti i 2001. Milliarder kroner. Tilførsel (+)/inndragning (-)

Av figuren kan en se at det er en tendens for tilførsel av likviditet i begynnelsen og slutten av måneden og inndragning i midten av måneden.

Ikke alle bevegelser på statens og andre offentligeonti har innenlandsk likviditetsvirkning. Det korrigeres for overføringer mellom Norges Bank og staten, herunder rente- og avdragsbetalinger på Norges Banks beholdning av innenlandske

statspapirer, statens renteinntekter av innestående på konti i Norges Bank, statens andel av Norges Banks overskudd, mv.

I kapittel 6 blir transaksjoner til og fra statens konti gitt en mer detaljert forklaring.

4.2 Statspapirer

Denne posten omfatter transaksjoner med obligasjoner og veksler utstedt av staten, som påvirker banksystemets likviditetssituasjon.

4.2.1 Statsobligasjoner

Likviditetsvirkningen ved obligasjoner kan deles i:

- Utleggelse av statsobligasjoner.
- Forfall, avdrag og innløsning av statsobligasjoner.
- Norges Banks handel med obligasjoner (deriblant gjenkjøpsavtaler (repoer) med primærhandlere).

Utleggelse av statsobligasjonslån medfører at det inndras likviditet fra banksystemet. Omvendt vil forfall på slike statslån og utbetaling av avdrag gi tilførsel av likviditet. Renteutbetalinger på statslån gir også tilførsel av likviditet, men dette føres under "statens og andre offentlige konti" i likviditetstabell 1.

De siste årene har praksis vært at det årlig avholdes fem auksjoner av statsobligasjoner. Auksjonskalender for statsobligasjonslån for påfølgende kalenderår offentliggjøres i desember måned.

Primærhandlerne i statsobligasjoner stiller bindende priser på Oslo Børs i hvert av lånene som primærhandleravtalen gjelder for. Til gjengjeld har primærhandlerne mulighet til å gjøre repohandler med Norges Bank i disse lånene. Norges Banks handel i statsobligasjoner, med unntak av tilbakekjøp ved forfall, begrenser seg til repohandler med primærhandlerne. Disse repohandlerne har kortsiktig likviditetsvirkning.

4.2.2 Statskasseveksler

Transaksjoner i statskasseveksler⁷ omfatter i likviditetsstatistikken:

- Utleggelse av statskasseveksler.
- Forfall av statskasseveksler.
- Norges Banks handel med statskasseveksler.

Emisjoner og forfall av statskasseveksler har samme likviditetseffekt som for statsobligasjoner. Norges Banks kjøp/salg av statskasseveksler tilfører/inndrar likviditet.

For tiden avholdes auksjoner av statskasseveksler i utgangspunktet slik at oppgjør som oftest skjer første onsdag i hver måned samt på alle IMM-datoer⁸.

⁷ Statskasseveksler er statssertifikater med kupongrente på null. Overgangen fra statssertifikater til statskasseveksler er en internasjonal tilpasning for korte papirer.

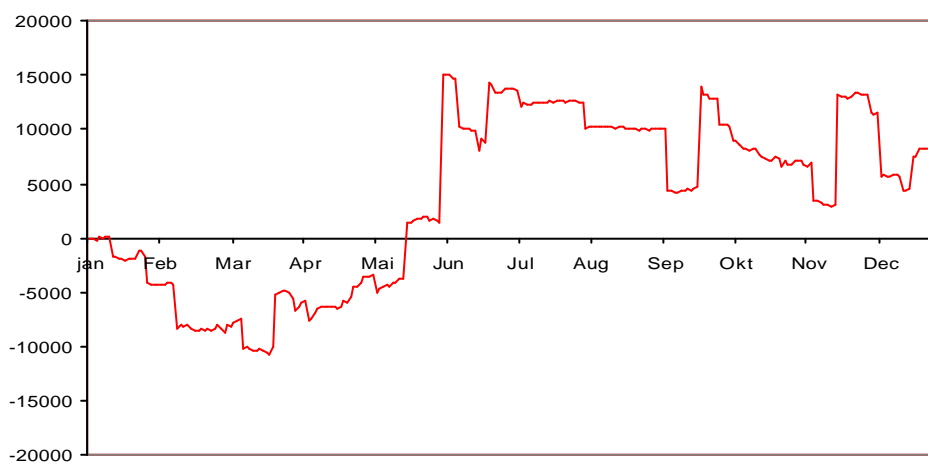
Statskasseveksler vil forfalle på IMM-dager. Det medfører at noen lån blir delvis rullert på IMM-dager. I tillegg er det i flere år lagt ut statskasseveksler med forfall i april, mai eller september. Disse har vært knyttet til skatteforfall. Statskasseveksler emitteres primært i 11-12-månederssegmentet og i 3-4-månederssegmentet. Auksjonskalender for statskasseveksler for påfølgende kalenderår offentliggjøres i desember måned.

Norges Bank har helt siden sertifikatmarkedet ble etablert stilt forpliktende kjøps- og salgskurser (kjøps- og salgsrenter) for alle de til enhver tid utestående sertifikatene. Siden innføringen av nytt elektronisk handelssystem på Oslo Børs i september 1999 har Norges Bank stilt bindende toveis priser for 100 millioner kroner i hver av de til enhver tid utestående statskasseveksellånene.

Likviditetsvirkningen av transaksjoner i statspapirer spesifiseres i en egen likviditetstabell 2 "Daglig spesifikasjon av likviditetsvirkninger ved statspapirer" (vedlegg 1).

Figur 4.2 viser netto likviditetsvirkning av transaksjoner i statsobligasjoner og statskasseveksler.

FIGUR 4.2 Likviditetsvirkning av transaksjoner i statspapirer i 2001. Millioner kroner. Tilførsel (+)/inndragning (-)

4.3 Valutamarkedet

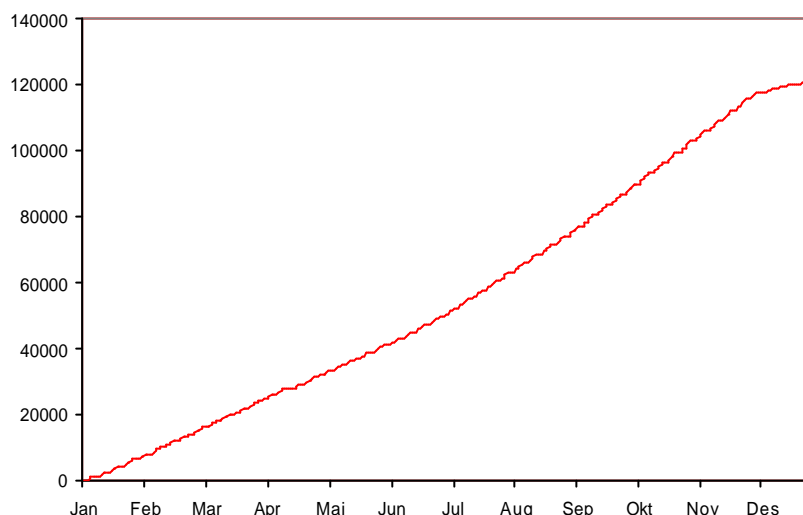
Norges Banks kjøp av valuta fra bankene gir en tilførsel av kroner til banksystemet (bankene selger valuta og kjøper kroner). Omvendt skjer det en inndragning av likviditet når Norges Bank selger valuta. I likviditetsstatistikken deles Norges Banks handler i valutamarkedet i to komponenter; "Kjøp av valuta til Statens petroleumsfond" og "Andre valutatransaksjoner".

Avsetningen til Statens petroleumsfond tilsvarer overskuddet på statsbudsjettet før overføring til Petroleumsfondet. Avsetningen investeres i sin helhet i utenlandske verdier. Valutaen skaffes dels til veie ved at Petoros bruttoinntekter i valuta overføres

⁸ IMM dato er 3. onsdag i siste måned i hvert kvartal (mars, juni, september og desember).

til Petroleumsfondet. Det resterende valutabehovet dekkes ved Norges Banks kjøp av valuta i markedet på vegne av Petroleumsfondet. Siste virkedag hver måned offentliggjøres størrelsen på Norges Banks daglige kjøp den kommende måneden. Etter fremleggelse av budsjett dokumenter revideres valutakjøpene og størrelsen på de reviderte kjøpene offentliggjøres. Norges Banks valutahandel til dette formål fremkommer under "Kjøp av valuta til Statens petroleumsfond" i likviditestabell 1. Under linjen "Andre valutatransaksjoner" inngår Norges Banks valutaintervensjoner og valutahandel på vegne av Norges Banks pensjonsfond.

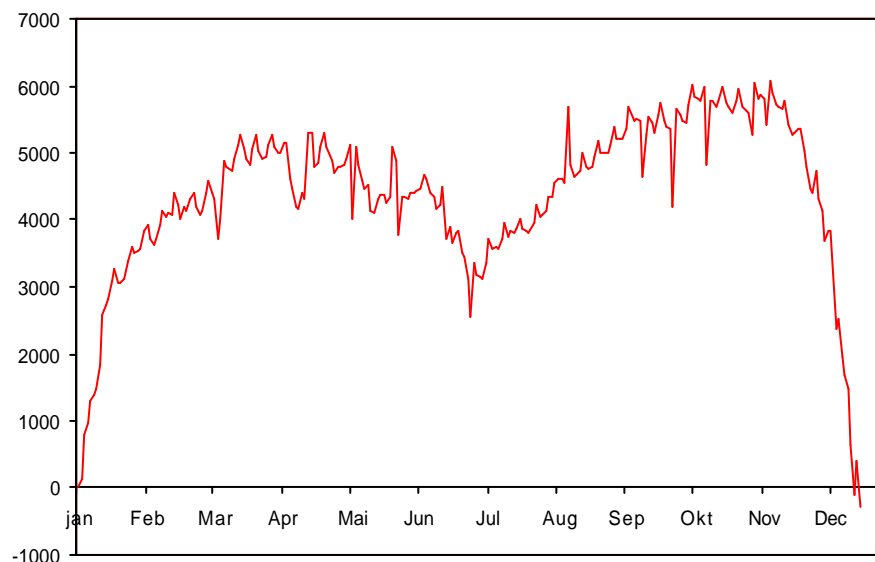
FIGUR 4.3: Likviditetsvirkning av daglige kjøp av valuta til Statens petroleumsfond i 2001. Millioner kroner.

4.4 Sedler og mynt

Publikums beholdning av sedler og mynt følger sesongmessige svingninger. Kasseholdet øker særlig i forbindelse med ferier og større høytider (for eksempel julehandelen). Økningen i seddelomløpet bidrar til å redusere bankenes likviditetsreserver. Bankene "finansierer" publikums økte kassebeholdningen ved å trekke på sine foliokonti i Norges Bank.

FIGUR 4.4 Likviditetsvirkningen ved endringer i publikums beholdning av sedler og mynt i 2001. Milliarder kroner. Tilførsel (+)/inndragning (-)

4.5 Netto sentralbanktilførsel

Etter paragraf 19 i lov om Norges Bank og pengevesenet kan sentral banken

"yte likviditetslån, gjøre innskudd og gi annen kreditt til forretningsbanker og sparebanker. Banken gir forskrifter om kredittens omfang, rentesatser og tilbakebetalingsvilkår....."

I paragraf 20 heter det at

"Banken tar i mot innskudd fra forretnings- og sparebanker på vilkår som banken bestemmer".

Bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank er beskrevet i låneforskriften⁹. Noen sentrale begreper ved tilførsel og inndragning av likviditet skal vi likevel gå inn på.

4.5.1 Tilførsel av sentralbanklikviditet kan skje gjennom:

- Fastrentelån (F-lån) med sikkerhet.
- Døgnlånsadgangen (D-lån).
- Gjenkjøpsavtaler.
- Annen finansiering.

I dag tilføres likviditet primært ved F-lån med sikkerhet. Andre finansieringsmetoder benyttes kun i helt spesielle tilfeller.

Som sikkerhet for F-lån og D-lån godtas

- Obligasjoner og sertifikater utstedt eller garantert av stater og lokale myndigheter eller utstedt av foretak i OECD-området.
- Eierandelere i verdipapirfond.
- F-innskudd.

4.5.1.1 Fastrentelån (F-lån)

Ved F-lån ligger renten fast i hele låneperioden. Lånene kan ikke nedbetales før forfall. F-lånene har gjennomgående løpetider på under en uke.

Renten på F-lån kan enten fastsettes av Norges Bank eller ved auksjon. Med få unntak er F-lånene siden november 1987 blitt tildelt ved auksjoner der bankene legger inn bud både på lånebeløp og rente. Forskriftene for auksjon av F-lån sier at slike lån kan tildeles enten etter hollandsk auksjon ("énprisauksjon") eller etter ordinær auksjon ("flerprisauksjon"). En bank kan legge inn flere bud hvor den sier hvor mye den ønsker å låne og til hvilken rente for hvert bud. Norges Bank kan velge å avgrense hvor mange bud hver bank kan gi og sette et minstevolum for det enkelte bud.

⁹ Rundskriv nr. 4/18. mai 2001: "Forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank mv."

Ved auksjoner rangeres alle innkomne bud etter fallende rente. Sluttstrek settes etter det bud som sammen med alle bud med høyere rente, utgjør det lånebeløp som Norges Bank har til hensikt å gi. Ved hollandsk auksjon gis alle låntagere tildeling til samme rente, svarende til den laveste aksepterte rente. Ved ordinær auksjon vil den enkelte bank som har fått sine bud akseptert, bli tildelt lån til den renten den har budt.

De siste årene har Norges Bank benyttet kun ordinære auksjoner. Vanligvis kunngjøres ikke lånebeløpet på forhånd. Auksjonene gjennomføres med "åpent volum". Dette gir sentralbanken stor fleksibilitet.

Norges Bank informerer om utleggelse av F-lån på Internett, e-mail og på skjermbaserte informasjonssystemer. F-lånene kan tilbys og tildeles på samme dag, men vanligvis holdes auksjonen én dag med tildeling av lånebeløpet dagen etter.

4.5.1.2 D-lån

D-lån er en stående lånefasilitet som omfatter lån i Norges Bank gjennom dagen (fra åpning om morgenen til hovedbokavslutning om kvelden), og lån i Norges Bank over natten (fra hovedbokavslutning om kvelden til åpning neste morgen, samt over lørdager, søndager og helligdager). D-lånsrenten kan i prinsippet endres fra dag til dag.

4.5.1.3 Gjenkjøpsavtaler

Ordningen med gjenkjøpsavtaler¹⁰ eksisterer fremdeles, men er ikke brukt som likviditetspolitisk virkemiddel siden slutten av 1999. En av ulempene med gjenkjøpsavtaler er at de ikke har samme dags oppgjør, men at likviditeten påvirkes to dager etter at avtalen er inngått.

4.5.1.4 Annen finansiering

Under annen finansiering i likviditetstabell 1 inngår valutaswapper og S-lån. Valutaswapper brukes kun som et supplement til F-lån/F-innskudd i ekstraordinære tilfeller.

En valutaswap er et bytte av norske kroner mot utenlandsk valuta (eller omvendt) for en avtalt periode. Ulempen med swapper er at kun et begrenset antall banker handler valuta og dermed kan inngå slike avtaler. Dessuten tilføres/inndras likviditeten vanligvis først to dager etter at avtalen er inngått.

Norges Bank kan yte S-lån for å dekke særskilte likviditetsbehov, i første rekke hos banker. Lånene er således ikke noe likviditetspolitisk instrument, men omfanget av S-lån påvirker det volumet som må tilføres/inndras gjennom andre instrumenter. Vilkårene for S-lån (løpetid, rente, mv.) fastsettes i hvert enkelt tilfelle.

4.5.2 Inndragning av likviditet kan skje ved:

- F-innskudd.
- valutaswapper.

¹⁰ Rundskriv nr. 6/31. oktober 1996.

4.5.2.1 F-innskudd

For å trekke inn likviditet fra banksystemet brukes F-innskudd. Prosedyrene for F-innskudd er de samme som ved utleggelse av F-lån. Norges Bank kan fastsette renten på innskuddet, eller renten kan bestemmes ved de samme auksjonsformene som for F-lån. Norges Bank kan enten offentliggjøre totalt innskuddsbeløp på forhånd eller det kan tilbys auksjon med åpent volum.

Renten på F-innskudd ligger fast hele innskuddets løpetid. F-innskudd kan ikke tas ut av Norges Bank, men er omsettelig mellom banker og kan kjøpes tilbake av Norges Bank i løpet av perioden.

4.6 Likvider - folioinnskudd

Faktorene beskrevet i avsnittene 4.1- 4.5 gir tilgangen på kronelikviditet som bankene plasserer som folioinnskudd i Norges Bank over natten. Folioinnskuddene gir uttrykk for likviditetsoverskuddet i banksystemet.

Folioinnskudd forrentes til foliorenten. På samme måte som D-lånsrenten kan denne renten i prinsippet endres daglig. I praksis vil eventuelle endringer i foliorenten gjøres i forbindelse med rentemøtene i Norges Banks Hovedstyre, som avholdes hver sjette uke.

Norges Bank kan sette en øvre grense for bankenes rentebærende plasseringer på foliokonto.

5 Om statens konsernkontoordning

5.1 Oppbygging og struktur samt kobling med bankene (kontoførere)

Statens konsernkontoordning ble etablert som et prøveprosjekt i 1991. Ved opprettelsen av ordningen ble det fastlagt følgende grunnprinsipper:

- All likviditet som tilhører staten skal overføres til/fra statens foliokonto i Norges Bank på daglig basis. Midler skal ikke være innestående på arbeidskonti i andre banker over natten. Overføringen av midler til/fra statens konti i Norges Bank skal skje med korteste og enkleste betalingsvei.
- Kontofører skal ikke ha floatinntekter i forbindelse med inn- og utbetalinger til/fra statlige konti. Dette gjelder både float som skyldes tjenesteyters behandlingstid ("direkte float"), og float som for eksempel skyldes at mottakere av likviditet ikke tilegner seg likviditeten på forfalls tidspunktet ("in direkte float").
- Forvaltningen av statens likviditet skal ivaretas av Norges Bank som en del av den ordinære forvaltningen av statens kapital. Det øverste kontonivået for statens konsernkontoordning er statens foliokonto i Norges Bank. På nivåer under dette vil det hovedsakelig være oppgjørskonti.

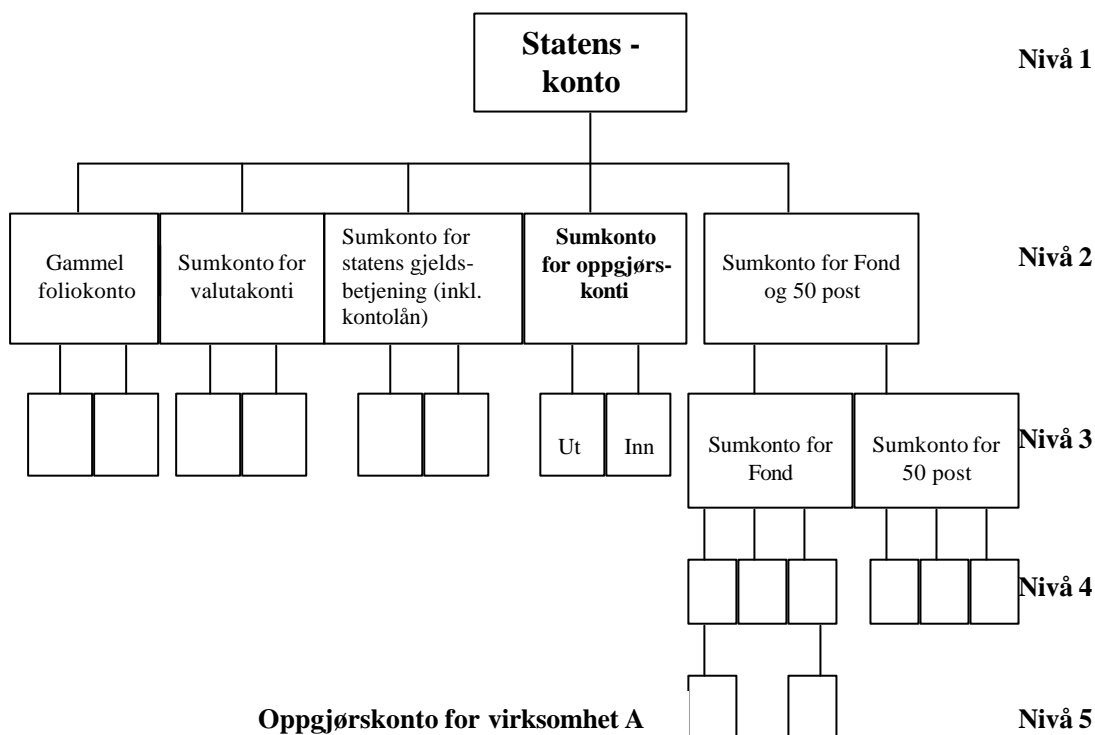
Disse prinsippene har vært grunnlaget for det videre arbeidet med å implementere ordningen innen staten. Ordningen ble etablert gradvis gjennom ulike prøveprosjekter frem til 1995, der flere statlige virksomheter av en viss størrelse ble koblet opp. I 1997 ble det nye økonomireglementet for staten fastsatt. I økonomireglementet er det hjemlet at alle statlige virksomheter skal tilknyttes statens konsernkontoordning. I

hovedsak er alle statlige virksomheter pr. 31.12 2000 koblet opp til ordningen. Det gjenstår enkelte mindre virksomheter.

Statens konsernkontoordning i Norges Bank er inndelt i 5 nivåer, jf. skisse av ulike nivåer i figur 5.1 nedenfor.

Nivå 1 gir oversikt over statens totale engasjement (beholdning av likviditet) i Norges Bank. De øvrige nivåene gir en mer detaljert inndeling av kontostrukturen, og skal gi grunnlag for å identifisere størrelsen av strømmene på ulike formål. Transaksjoner mot konsernkontoen skjer i hovedsak på nivå 3 og 4.

Figur 5.1: Statens konsernkontosystem i Norges Bank

Alle statlige virksomheter/regnskapsførende enheter skal ha oppgjørskonti i Norges Bank (jf. Økonomireglementet for staten § 17). Finansdepartementet har utgitt egne retningslinjer for virksomhetenes etablering av konti i Norges Bank. Hovedregelen er at virksomhetene skal ha minimum 2 konti, henholdsvis 1 konto for innbetalinger og 1 konto for utbetalinger.

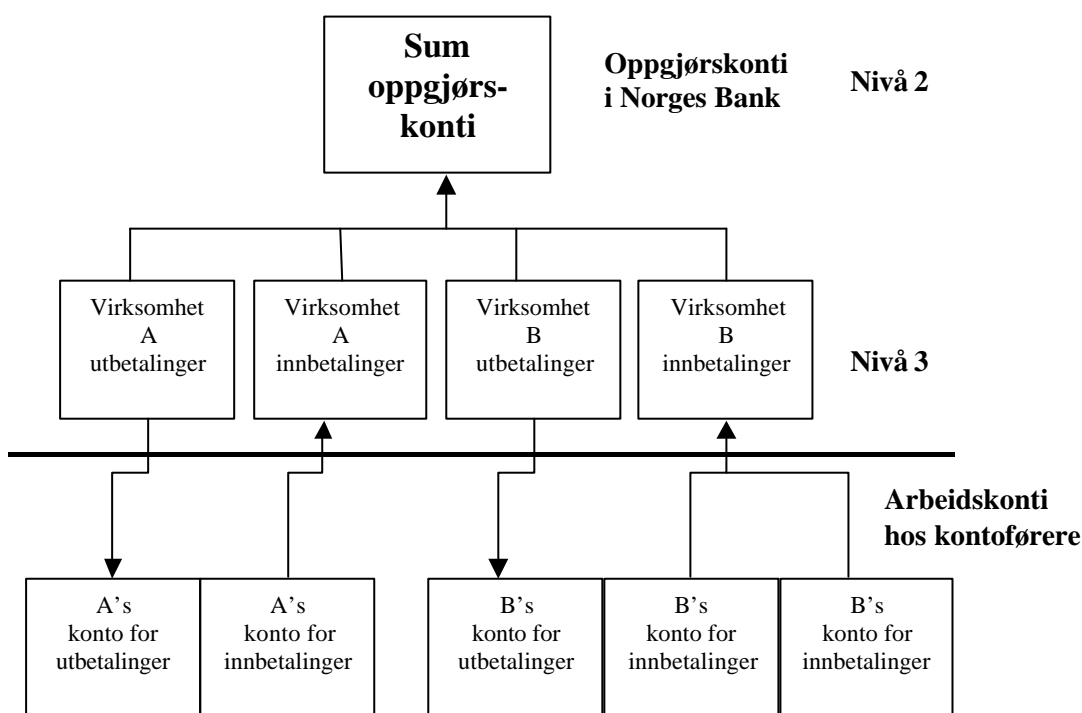
En virksomhet skal selv behandle inn- og utbetalinger, og innrapportere sine inntekter og utgifter direkte til Finansdepartementet (det sentrale statsregnskapet). Ledelsen i statlige virksomheter har ifølge bestemmelsene i økonomiregelverket et selvstendig ansvar for egen regnskapsføring. Dette innebærer blant annet at de selv bestemmer antall konti som skal opprettes i henholdsvis Norges Bank (oppgjørskonti) og i de banker (heretter benevnt kontoførere) staten har rammeavtale med (arbeidskonti).

En virksomhets arbeidskonti hos kontofører skal være koblet mot virksomhetens oppgjørskonti i Norges Bank (jf. figur 5.2). Alle overføringer mellom arbeidskonti og oppgjørskonti skjer elektronisk fra kontofører. Systemet fungerer slik at

kontofører gjennomfører utbetalinger på oppdrag fra en virksomhet, og disse belastes arbeidskonto for utbetalinger. For innbetalinger som kontofører mottar, godskrives virksomhetens arbeidskonto. I løpet av oppgjørsdagen bygger det seg opp en saldo på arbeidskontoene avhengig av de transaksjonene virksomheten har sendt inn (utbetalinger)/eller mottatt (innbetalinger) til/fra kontofører for behandling.

Med bakgrunn i rammeavtalen med staten har kontofører plikt til å overføre saldoen på virksomhetens arbeidskonto for innbetalinger til virksomhetens oppgjørskonto for innbetalinger i Norges Bank. Tilsvarende skal kontofører hente dekning for utførte utbetalinger på en virksomhets arbeidskonto fra virksomhetens oppgjørskonto for utbetalinger i Norges Bank. Kontofører har fått melding av virksomheten om hvilke oppgjørskonto som skal godskrives/belastes (kontokobling). Over natten skal det således ikke være beholdninger på virksomhetens arbeidskonto hos kontofører som virksomheten benytter. Oppgjøret mellom Norges Bank og bankene under statens konsernkontoordning skjer hver virkedag rundt klokken 06.00 og 15.00.

Figur 5.2 Sammenheng mellom oppgjørskonti og arbeidskonti

5.2 Om sammenhengen mellom budsjettposter og statlige virksomheter (regnskapsførere)

Alle statlige virksomheter får en bevilgning for sine driftsutgifter og inntekter på fastsatte kapitler/poster i statsbudsjettet, og de samme kapitler/poster benyttes ved rapportering av regnskapstall til statsregnskapet¹¹. I veiledningen til statlig budsjettarbeid omtales prinsippene for inndelingen av budsjettet på kapitler og poster.

Det prinsipp som er lagt til grunn er at

¹¹ Statsregnskapet sammenstilles i egen stortingsmelding nr 3 for det enkelte regnskapsår.

- hvert kapittel bare skal omfatte utgifter eller inntekter til ett formål.
- kapitteinndelingen skal korrespondere med den administrative inndeling av forvaltningen, slik at hvert kapittel helst disponeres bare av en virksomhet eller en likeartet gruppe av virksomheter.

Dette innebærer at dersom flere virksomheter eller regnskapsførende enheter utfører likeartede oppgaver gis bevilgninger til slike virksomheter under et felles etatskapittel. Eksempler på dette er Rikstrygdeverket, Toll- og avgiftsdirektoratet, Skattedirektoratet, Politiet, Vegdirektoratet, Statlige høyskoler med mer.

Når en etat består av få og store virksomheter som det knytter seg stor offentlig interesse til, f eks universitetene, har hver virksomhet fått hvert sitt kapittelnummer. Som følge av bruttoprinsippet føres utgifter og inntekter under hver sine kapitler, jf. omtale om at virksomhetene skal ha minimum to oppgjørskonti i Norges Bank.

Det er om lag 600 virksomheter/regnskapsførende enheter som rapporterer til det sentrale statsregnskapet. De fleste statlige virksomheter/regnskapsførende enheter regnskapsfører i hovedsak utgifter og inntekter innenfor egne kapitler/poster i statsbudsjettet, men det forekommer at noen også belaster andre departementers kapitler/poster. Statlige virksomheter rapporterer selv sine inntekter og utgifter til det sentrale statsregnskapet. Dette innbefatter blant annet å rapportere i henhold til statens kontoplan. Hvilke virksomheter som rapporterer på de ulike budsjettkapitler og poster følger dels av virksomhetens plassering i forhold til departement og dels av virksomhetens oppgaver. Noen har oppgaver som medfører at de også regnskapsfører på andre kapitler/poster, og som ikke er knyttet direkte til virksomheten. Dette gjelder blant annet for Toll- og avgiftsdirektoratet og Skattedirektoratet som innkrever skatter og avgifter (under kapittelserien 5000). Et annet eksempel er Rikstrygdeverket som håndterer barnetrygd, kontantstøtte og utbetalinger under folketrygden. Videre vil mange også behandle ulike tilskuddsordninger, som ikke er knyttet til virksomheten.

Alle de 600 regnskapsførende virksomheter/enheter har egne oppgjørskonti i Norges Bank som betalingsstrømmene styres gjennom. De fleste har opprettet to konti i Norges Bank. Det finnes noen få unntak, for eksempel der noen har skilt egen drift fra ulike oppgaver jf. Rikstrygdeverket.

5.3 Sammenheng budsjettposter og oppgjørskonti i Norges Bank

I punktene 5.1 og 5.2 er det gitt en oversikt over hvordan henholdsvis statens konsernkonto er bygget opp og hvordan regnskapsføringen på budsjettpostene (kapitler/poster) gjennomføres. Denne gjennomgangen kan oppsummeres på følgende måte:

- Det er ikke alltid en naturlig sammenheng/kobling mellom virksomhet og kapittel/post i budsjettet.
- Summen av utbetalinger over en oppgjørskonto hos en virksomhet, kan være knyttet til flere utgiftskapitler. Tilsvarende gjelder dette innbetalinger.
- Sammenhengen mellom kapittel/post i budsjettet og oppgjørskonti i Norges Bank er i hovedsak ikke sammenfallende.
- Oppgjørskontiene er delt inn i inn- og utbetalinger (dvs brutto betalingsstrømmer med unntak for nettobudsjetterte virksomheter og fond). Kontiene nullstilles ved

begynnelsen av hvert år, slik at det kun er årets inn- /utbetalinger som synliggjøres.

De tre første punktene viser at det er vanskelig å gruppere oppgjørskontiene i Norges Bank på en slik måte at en kan få en nøyaktig informasjon om utviklingen av budsjettpostene. Av den grunn offentliggjør ikke Norges Bank en tabell med nærmere spesifisering av statlige betalinger.

6 Transaksjoner over statens og andre offentlige konti

Som vist i kapittel 4 vil transaksjoner over statens og andre offentlige konti i Norges Bank i betydelig grad påvirke banksystemets likviditetssituasjon. Det vil derfor være av interesse å analysere bevegelsene på disse kontiene nærmere.

Transaksjoner vedrørende statskasseveksler og statsobligasjoner inngår i linjen "statspapirer" i likviditetstabell 1, og er nærmere spesifisert i likviditetstabell 2.

I kapittel 6.1 til 6.4 ser vi nærmere på de største statlige betalingsstrømmene

6.1 Skatte- og avgiftsinnbetalinger

Dette avsnittet beskriver rutine for de viktigste skatte- og avgiftsinnbetalingene, hvordan disse bokføres og dermed medfører transaksjoner på statens konti i Norges Bank.

Staten innkrever ulike typer skatter og avgifter:

- Direkte ordinære skatter og trygdeavgifter.
- Merverdiavgift innenlands.
- Merverdiavgift ved innførsel fra utlandet (importmoms).
- Landbruksmoms.
- Skatter og avgifter på utvinning av petroleum.
- Særavgifter.

6.1.1 Direkte ordinære skatter og trygdeavgifter

6.1.1.1 Forskuddsbetalte skatter og avgifter

I lov av 21. november 1952 om betaling og innkreving av skatt (Skattebetalingsloven) heter det at enhver som ikke skal betale etterskuddsskatt, plikter å betale forskudd på skatt i det kalenderåret som legges til grunn ved inntektslikningen i det følgende år.

Forskuddsbetalte skatter og avgifter omfatter bl.a.

- Inntekts- og formuesskatt fra lønsmottagere, selvstendig næringsdrivende og trygdede.
- Medlems- og arbeidsgiveravgift til Folketrygden.

Etter skattebetalingsloven skal det foretas forskuddstrekk i godtgjørelse for arbeid eller oppdrag når arbeidet eller oppdraget ikke er utført som ledd i selvstendig næringsvirksomhet, av skattepliktige trygdeytelser, pensjoner mv.

Skatte- og avgiftsinnbetalinger i forbindelse med forskuddstrekk skjer for oppgjørsperioder på to måneder. Innbetalingene av skatt og medlems- og arbeidsgiveravgift skjer til bankkonto tilhørende den enkelte kommunekasserer. Det er stilt krav om at banken som administrerer disse kontoene skal overføre midlene på daglig basis til en egen konto i Norges Bank (som et kontolån til staten).

Oppgjørsperioder for den som skal forestå skatteinnbetalingene (bedriftene)	Frist for innbetaling
januar-februar	15. mars
mars-april	15. mai
mai-juni	15. juli
juli-august	15. september
september-oktober	15. november
november-desember	15. januar

Forskuddspliktige som det ikke blir foretatt forskuddstrekk for, skal svare forskuddsskatt av inntekt og formue. Skatten forfaller til betaling den 15. mars, 15. mai, 15. september og 15. november. For øvrig er innbetalingsrutinene som for forskuddstrekk.

Spesielle forhold som kan nevnes er at

- Rikstrygdeverket og statlige virksomheter håndterer også forskuddstrekk for henholdsvis pensjoner og egne ansatte. Disse betalingsstrømmene følger det som er fastlagt for privat sektor (med unntak for Rikstrygdeverket som overfører midlene rundt den 10. i stedet for 15.). Betalingsstrømmene har ingen likviditetseffekt, da midlene flyttes mellom konti på konsernivå i Norges Bank. Overføringene mellom disse kontiene skjer samme dag.
- For arbeidsgiveravgift for statlig sektor, skjer beregning og oppgjør sentralt i Finansdepartementet. Et fåtall virksomheter er unntatt fra denne sentrale beregningen. Den sentrale beregningen innebærer at det ikke foretas noen pengestrømmer, alt beregnes og belastes den enkelte virksomhets kapittel/post i statsregnskapet og godskrives inntektskapittelet for arbeidsgiveravgift.

Utbetalinger ved oppgjør av skatt skjer via kommunekasserernes konti til privates konti. Denne betalingsstrømmen får således likviditetseffekt.

6.1.1.2 Etterskuddsbetalte skatter

Ordningen omfatter i hovedsak skatt fra aksjeselskaper, men også fra sparebanker, samvirker o.l. Skatten består av formues- og inntektsskatt til stat og kommuner. Etterskuddsskatteyttere betaler forhåndsskatt som forfaller til delvis betaling året etter inntektsåret, men før ligning er foretatt. Forhåndsskatten betales i to terminer: 15.

februar og 15. april. Etter at ligningen er foretatt betales den resterende skatt i to terminer den 15. september og 15. november.

Etterskuddsordningen er av betydelig mindre omfang enn forskuddsordningen.

6.1.2 Merverdiavgift

Merverdiavgift beregnes ved innenlands omsetning av varer og visse tjenester og ved innførsel av varer. Forvaltningen av merverdiavgift for innenlands omsetning er lagt til fylkesskattekontoret og skattefogden, der sistnevnte håndterer innbetalingsstrømmene. For merverdiavgift i forbindelse med innførsel av varer, er forvaltningsansvaret lagt til tollvesenet som også håndterer innbetalingsstrømmene.

6.1.2.1 Merverdiavgift innenlands

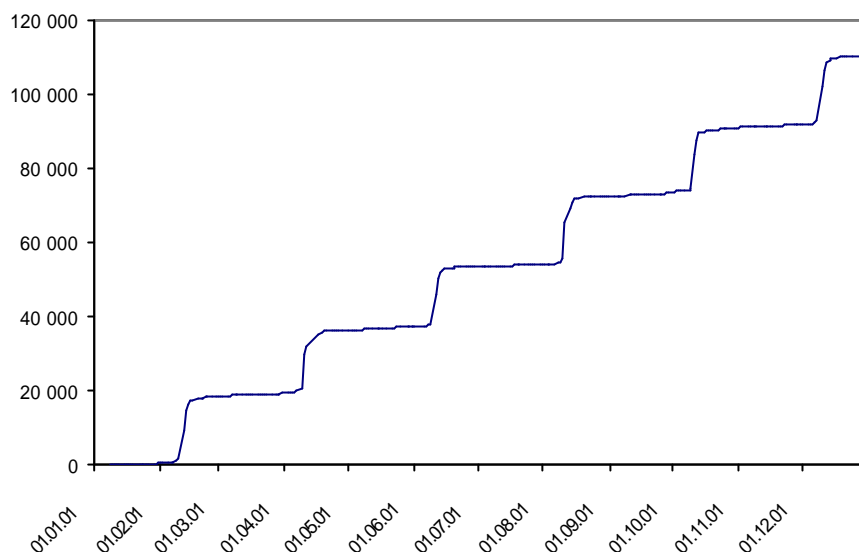
Innbetaling av merverdiavgift på innenlands omsetning skjer til skattefogden etter de samme regler som oppgaveplikten (alle momspliktige må oppgi på egen oppgave til Skattedirektoratet om skyldig/tilgode per periode). Forfall er 1 måned og 10 dager etter utløpet av hver termin (hver termin er på to måneder):

Avgiftstermin	Frist for innbetaling
januar-februar	10. april
mars-april	10. juni
mai-juni	10. august
juli-august	10. oktober
september-oktober	10. desember
november-desember	10. februar

Om lag 90 prosent av innbetalingene av innenlands merverdiavgift betales til Skattedirektoratets arbeidskonto for merverdiavgift, som igjen er knyttet til en oppgjørskonto i Norges Bank. De resterende 10 prosent av totale innbetalinger av merverdiavgift innenlands betales til den enkelte skattefogd (enten kontant eller via konto i bank), som igjen styres mot den enkelte skattefogds oppgjørskonto i Norges Bank. I dette tilfellet er det ikke mulig å skille innbetalingene av merverdiavgift fra andre innbetalinger til skattefogden.

Merverdiavgiftssystemet opererer også med inngående og utgående avgift. Avgiftspliktige som oppgir større inngående enn utgående avgift skal ha differansen tilbakebetalt fra staten (restitusjoner). Slike tilgodebeløp utbetales av skattefogdene der avgiftspliktige er registrert, via den enkelte skattefogds arbeidskonto hos kontofører som igjen trekker på oppgjørskonto i Norges Bank.

Figur 6.2: Merverdiavgift innenlands i 2001. Akkumulert likviditetsvirkning fra 1. januar. Millioner kroner.

6.1.2.2 Merverdiavgift ved innførsel fra utlandet (importmoms)

Merverdiavgift og toll på innførsel/eksport av varer håndteres av tollvesenet. Betalingstidspunktene ved utlevering av varer fra tollager eller dersom den avgiftspliktige har tollkreditt er den 18. i påfølgende måned. De som har tollkreditt vil selv deklare sine varer i tollvesenets systemer, og dette er grunnlaget for tollvesenets beregning og fakturering av avgiften. Betalingen skjer til bankkontoen til det tolldistrikt importør/eksportør sogner til. Hovedvekten av avgiftsinnkrevingen skjer via tollkredittordningen.

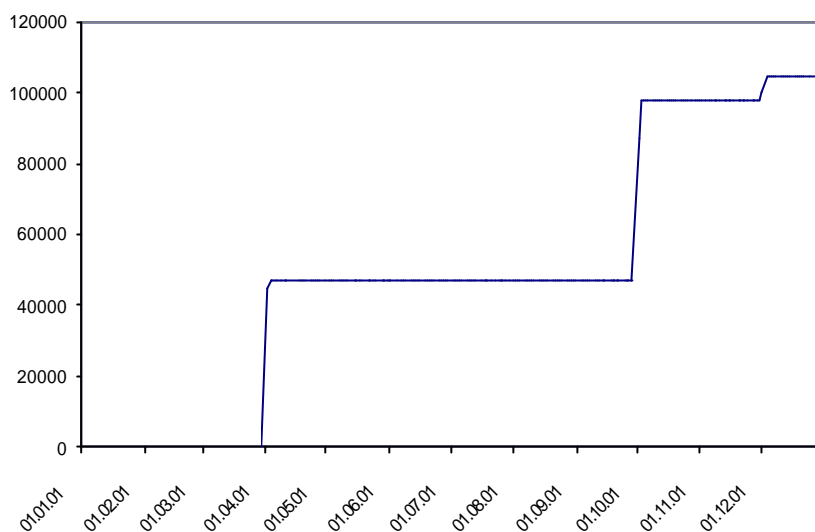
6.1.3 Landbruksmoms

Landbruksmoms er en fellesbetegnelse for merverdiavgift betalt av næringsdrivende i jordbruk, skogbruk og fiske. Disse betaler moms etter retningslinjer som avviker fra andre næringsdrivende. Avgifts- og oppgaveterminen er kalenderåret, og betalingsfrist er 3 måneder og 10 dager etter årets utløp, dvs. den 10. april.

6.1.4 Skatt og avgift på utvinning av petroleum

Skattefogden i Oslo og Akershus har ansvaret for innkreving av skatt og avgift på petroleum. Oljeskatt betales i tre terminer, der beregnet skatt for år T betales inn henholdsvis 1. oktober år T og 1. april år T+1. Ligningen for eventuell restskatt for år T skrives ut 10. november år T+1 og forfaller til betaling 3 uker etter dette. Dersom 10. november er en fridag skrives ligningen ut virkedagen før og restskatten forfaller til betaling 3 uker etter denne datoen. Oljeselskapene har det meste av sine inntekter i dollar, mens skattene skal betales i norske kroner. I år med høy oljepris vil oljeskattene være betydelige, og av den grunn gi store skift i banksystemets strukturelle likviditet (se figur 4.1).

Figur 6.3: Innbetaling av skatt på utvinning av petroleum i 2001. Akkumulert likviditetsvirkning fra 1. januar. Millioner kroner.

Avgift på oljeutvinning betales den 15. hver måned via Statoil til Oljedirektoratet, som overfører beløpet videre til statskassens konto i Norges Bank.

6.1.5 Særavgifter

6.1.5.1 Innenlandsk produksjon av varer

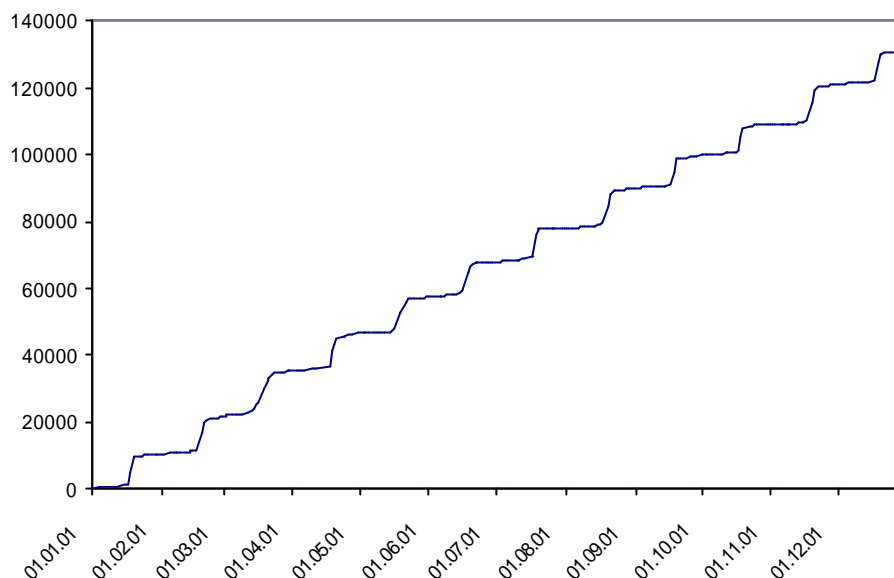
Avgifter som er knyttet til innenlandsk produksjon/omsetning forvaltes av tollvesenet. Avgiftsplikten oppstår oftest ved uttak fra lager, og forfaller til betaling den 18. i måneden etter at levering/uttak har funnet sted.

6.1.5.2 Årsavgift og omregistreringsavgift for motorkjøretøy.

Årsavgiften forfaller til betaling 15. mars og i all hovedsak innbetales avgiften til en sentral arbeidskonto tilhørende Oslo tolldistrikt, som styres mot en oppgjørskonto i Norges Bank.

Omregistreringsavgift på kjøretøy oppstår når en motorvogn registreres på ny eier eller avregistrert motorvogn registreres igjen. Avgiften betales hovedsakelig direkte til Oslo tolldistrikts arbeidskonto før omregistreringen skjer. Midlene styres mot distriktets oppgjørskonto i Norges Bank.

Figur 6.4: Innbetaling av særavgifter i 2001. Akkumulert likviditetsvirkning fra 1. januar. Millioner kroner.

6.2 Statsbankene

6.2.1 Statens lånekasse for utdanning

Statens lånekasse for utdanning utbetaler utdanningsstipend og -lån og innkrever avdrag og renter på lånene.

Utbetalinger av stipend og lån vil fra høsten 2002 skje månedlig. Deler av ordningen er slik at utbetalingene får likviditetsvirkning først når gjeldsbrevet¹² heves i banken. Som følge av dette fordeler likviditetsvirkningen seg over flere dager.

Enkelte av budsjettpostene i lånekassen har ikke likviditetsvirkning da disse kun posteres i lånekassen mot innvilgede lån. Dette gjelder rentestønad, avskrivninger og tap.

Innbetalinger av lån og renter (likviditetseffekt) på studielån skjer hovedsakelig 4 ganger per år og forfaller til betaling henholdsvis 15. februar, 15. mai, 15. august og 15. november. Betalingsstrømmene er basert på utskrevne krav fra lånekassen. Det forekommer også at låntakerne betaler inn deler av eller hele lånet utenom de faste forfallene. Slike innbetalinger fordeler seg ofte over året.

6.2.2 Den norske stats husbank

Den norske stats husbank utbetaler lån, boligtilskudd og bostøtte (egen ordning), og innkrever avdrag og renter på lånene. Utbetalinger av lån til bolig og tilskudd skjer fortløpende gjennom året basert på innvilget søknad. Når det gjelder bostøtte

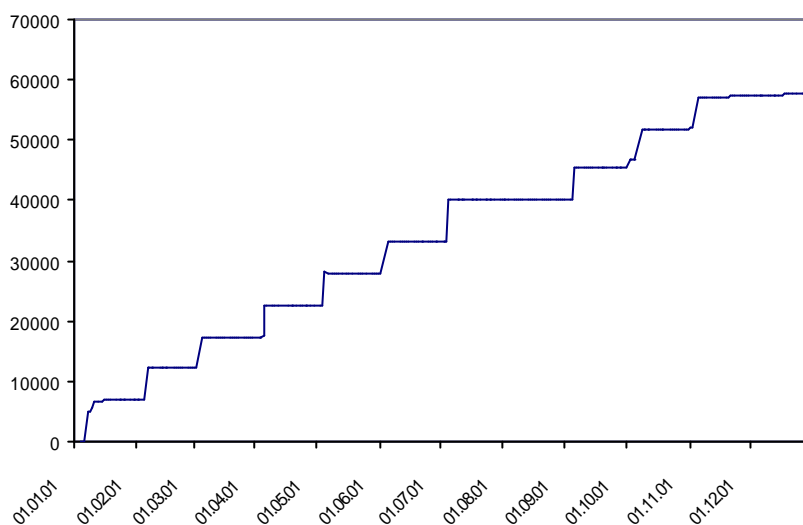
¹² Gjeldsbrevet er en særordning etablert for Lånekassen, og kan sammenlignes med giro utbetalingskort som er floatfrie i statens konsernkontoordning.

ordningen, foretas det tre utbetalinger gjennom året (i begynnelsen av mai, september og januar). Lånene har forfall månedlig, kvartalsvis eller halvårlig.

6.3 Rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner

Rammetilskudd utbetales til kommuner og fylkeskommuner av Kommunal- og regionaldepartementet. Disse utbetales 10 ganger i året (ikke august og desember) og normalt den 5. i måneden. Hovedsakelig fordeles og utbetales tilskuddet som er bevilget for året innenfor disse terminene. Det forekommer at kommunene og fylkeskommunene får forskudd på sitt tilskudd, noe som kommer til fradrag på senere utbetalinger gjennom året.

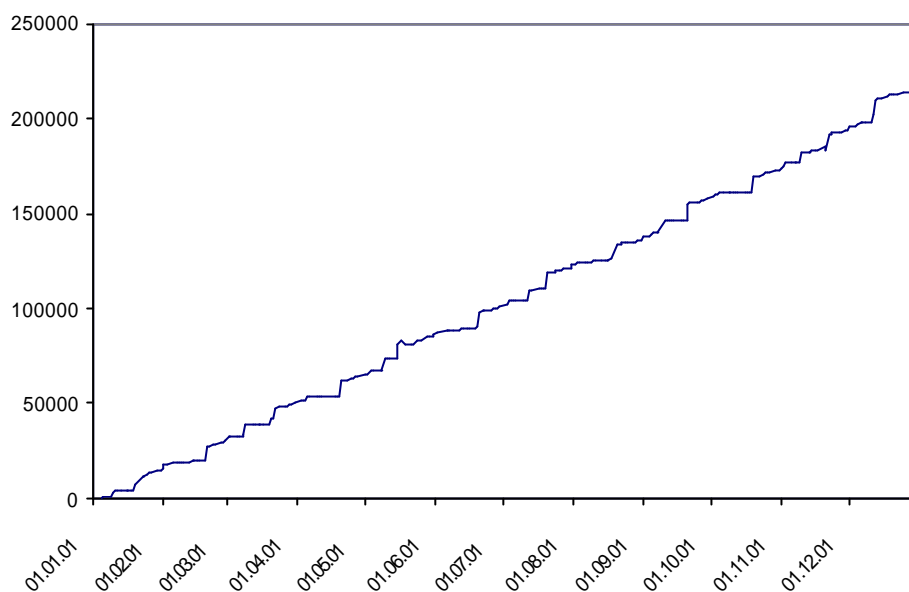
Figur 6.5: Rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner i 2001. Akkumulert likviditetsvirkning fra 1. januar. Millioner kroner.

6.4 Rikstrygdeverket

Rikstrygdeverket behandler utbetalinger knyttet til folketrygden i budsjettet, og er den desidert største virksomheten i statens konsernkontosystem. Dette innbefatter stønad ved fødsel og adopsjon, arbeidsliv, helsevern og sosiale formål (blant annet pensjonsutbetalinger, sykepenger og diverse stønader til privatpersoner). Rikstrygdeverket behandler også utbetalinger for andre departementer som blant annet kontantstøtte og barnetrygd under Barne- og familiedepartementet. Rikstrygdeverket håndterer disse utbetalingene over én oppgjørskonto i konsernkontoen. Norges Bank mottar fra Rikstrygdeverket oversikt over utbetalingsdatoer gjennom året for pensjoner, attføring, kontantstøtte og barnetrygd.

Figur 6.6: Utbetalinger fra RTV i 2001. Akkumulert likviditetsvirkning fra 1. januar. Millioner kroner.

7 Prognoser for utviklingen i banksystemets likviditet

7.1 Innledning

For å ta standpunkt til hvordan de ulike likviditetspolitiske instrumentene skal brukes, må Norges Bank skaffe seg en oversikt over den sannsynlige likviditetsutviklingen i dagene og ukene fremover. En slik oversikt fremkommer ved de likviditetsprognoser som utarbeides.

Det primære målet for en slik prognose er å anslå behovet for inndragning eller tilførsel av likviditet fra sentralbanken fra dag til dag og over en lengre periode. Det bildet prognosen gir gjelder for banksystemet sett under ett. Prognosen sier ikke noe om likviditetsforholdene i enkeltbanker.

Prognosen gir uttrykk for hva inndragings- eller tilførselsbehovet, under visse forutsetninger, vil bli dersom det ikke iverksettes nye likviditetspolitiske tiltak. Den faktiske utviklingen kan avvike betydelig fra utviklingen i prognosen, nettopp fordi det ble iverksatt tiltak på bakgrunn av det likviditetsbildet prognosen tegnet.

Ved å ta utgangspunkt i de **eksogent** gitte tilførsels/inndragingskomponenter finner vi at bankenes likviditetsoverskudd er bestemt ved:

- + Statens og andre offentlige konti
- + Stats- og statsbankpapirer
- + Valutamarkedet
- + Sedler og mynt
- + Norges Banks andre transaksjoner

= Likviditetsoverskudd/underskudd

Hvis bankene har et likviditetsoverskudd, vil dette avleire seg som fordringer på Norges Bank i form av folioinnskudd. Som vi så i kapittel 3, vil den kortsiktige renten i pengemarkedet falle ned mot foliorenten dersom bankene har et stort likviditetsoverskudd. Norges Bank kan trekke inn deler av likviditetsoverskuddet ved å tilby F-innskudd.

Viser prognosen at bankene har et likviditetsunderskudd, innebærer dette at bankene har et lånebehov i Norges Bank. Hvis Norges Bank ikke tilbyr annen likviditet, må bankene benytte D-lånsadgangen. Dette medfører at de korte pengemarkedsrentene vil stige mot D-lånsrenten, og eventuelt ligge over denne dersom likviditetsunderskuddet i utgangspunktet er større enn banksystemets totale sikkerhetsstillelse. Norges Bank kan da tilføre likviditet, for eksempel ved å tilby F-lån, for å bringe rentene ned på det nivå sentralbanken ønsker utfra hensynet til de pengepolitiske målsettingene. I praksis vil Norges Bank tilføre så mye likviditet ved F-lån at bankene hver dag vil ha betydelige folioinnskudd i Norges Bank

7.2 Årsprognoser

Som vi omtalte i kapittel 4, er det særlig transaksjoner over statens og andre offentlige konti som bidrar til de store svingningene i likviditetssituasjonen. Det vil derfor være av stor betydning å kunne anslå når disse svingningene oppstår og hvor store de vil være.

Gjennom Statsbudsjettet får en opplysninger om de totale inn- og utbetalinger over statens konti. Med kjennskap til sesongmønsteret kan en da lage prognoser for utviklingen fremover.

7.2.1 Staten og andre offentlige konti

Den samlede årlige likviditetsvirkningen ved statens og andre offentlige konti finnes ved:

+ Utlån til statsbankene over statsbudsjettet
+ Andre utlån, mv. korrigert for transaksjoner overfor utlandet
- Statens overskudd før lånetransaksjoner, korrigert for overskudd overfor utlandet og Norges Bank
- Statens opptak av midlertidige kontolån
<hr/>
= Total likviditetsvirkning ved statens og andre offentlige konti

Den totale årlige likviditetsvirkningen kan splittes opp i en spesiell komponent og en ordinær komponent. Den spesielle komponenten omfatter transaksjoner som ikke danner regelmessige sesongmønstre, hverken tidspunkt eller beløpsstørrelser.

Den spesielle komponenten omfatter

- spesielle innbetalinger til eller utbetalinger fra staten. Eksempel på slike transaksjoner er statlige nedsalg, statens opptak av midlertidige kontolån, mv.
- forskyvninger i likviditetsmønsteret som følge av endrede statlige inn-/utbetalingsrutiner.

Når en korrigerer den totale likviditetsvirkningen for disse forhold, står en igjen med den ordinære komponenten. Denne omfatter transaksjoner som viser et regelmessig sesongmønster, blant annet ordinære skatter og avgifter.

På grunnlag av Norges Banks oljeprisanslag og budsjett dokumenter fra Finansdepartementet lager Norges Bank beregninger for

- merinndragning ved ordinære skatte- og avgiftsinnbetalinger i forhold til tidligere år.
- mertilførsel ved ordinære statlige utbetalinger.
- endringer i skatter og avgifter på utvinning av petroleum.

Merinndragning og mertilførsel fordeles på de ulike månedene etter det etablerte sesongmønsteret.

Utarbeidelse av prognoser krever altså at en har oversikt over hva som skjedde foregående år slik at det kan korrigeres for spesielle forhold når en tar utgangspunkt i fjorårets sesongmønster.

7.2.2 Statspapirer

En del av de offentlige transaksjonene gjelder statens netto låneopptak i form av obligasjoner og vekslar. I Norges Banks likviditetstabeller er som tidligere nevnt denne typen statlige lånetransaksjoner skilt ut fra "statens og andre offentlige konti" og plassert under "statspapirer".

Staten publiserer auksjonskalendre for sin opplåning i veksel- og obligasjonsmarkedet. Kalenderne gir opplysninger om når innbetaling på statslån vil finne sted, men gir ingen opplysninger om lånebeløp. Utfra opplysninger om statens samlede finansieringsbehov og den praksis som har dannet seg kan en imidlertid lage anslag for hvor mye en tror staten vil låne ved de enkelte utleggelsene.

Prognoser for forventede totale avdrags- og forfallsbetalinger lages med utgangspunkt i anslagene for utleggelsar av statspapirer. Termindatoene er kjent, og med kjennskap til sektorenes beholdninger av statskassevekslar og statsobligasjoner, kan en lage anslag for hvor mye av utbetalingene som gir likviditetsvirkning, det vil si hvor mye som går til andre enn Norges Bank.

7.2.3 Kjøp av valuta til Statens petroleumsfond

Den årlige avsetningen til Statens petroleumsfond svarer til netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten justert for det oljekorrigerede budsjettunderskuddet. Avsetningen til Petroleumsfondet skjer i sin helhet i valuta. Bruttoinntektene fra SDØE kommer i all hovedsak i valuta, mens skatteinntektene fra oljeselskapene i sin helhet kommer i norske kroner. Norges Bank kjøper valuta tilsvarende differansen mellom avsetningen til Petroleumsfondet og bruttoinntektene fra SDØE som kommer i valuta. Valutakjøpene beregnes på bakgrunn av budsjett dokumentene, Norges Banks anslag for oljeprisen og utviklingen i oljeprisen siste 30 dager. Banen for de daglige kjøpene legges inn i årsprognosen for banksystemets likviditet.

7.3 Dag til dag prognoser

Det er kjennskapet til sesongmønsteret for de viktigste likviditetspåvirkende faktorene som gjør det mulig å utarbeide dag til dag prognoser.

Av særlig betydning er det å anslå utviklingen i statens og andre offentlige konti. Det er i første rekke disse transaksjonene som bidrar til svingningene i likviditetsbildet. I dag til dag prognosene tar man utgangspunkt i utviklingen på statens konto tilsvarende dag året før. Utover dette tas det hensyn til spesielle statlige transaksjoner og merinndragning/-tilførsel i forbindelse med statlige transaksjoner sammenlignet med foregående år.

I dag til dag prognosene vil det være lite usikkerhet knyttet til utleggelse og avdrag/forfall av statspapirer. Ved utleggelser av statskasseveksler og statsobligasjoner vil oppgjørsdato og volum være kjent 7 dager før auksjonen. I tilfellet med avdrag og forfall av statspapirer er beholdningstallene kjent og volumene vil av den grunn være kjent før oppgjørsdatoen. Norges Banks kjøp av statspapirer viser derimot til dels store variasjoner gjennom året, men uten noe fast sesongmønster.

Norges Bank kjøper daglig valuta på vegne av petroleumsfondet. Den siste virkedagen i hver måned offentliggjøres størrelsen på de daglige kjøpene den kommende måneden (jf. 4.3). Det vil derfor være knyttet lite usikkerhet til denne komponenten i dag til dag prognosene. Andre valutatransaksjoner omfatter intervensjoner i valutamarkedet og kjøp av valuta til Norges Banks pensjonskasse. Disse transaksjonene følger ikke et sesongmønster. Kjøp av valuta til Norges Banks pensjonskasse forekommer sjelden, og er så små at de i praksis ikke har betydning for bankenes likviditetssituasjon.

Når det gjelder utviklingen i "sedler og mynt", viser denne, som vist i kapittel 4, et relativt fast sesongmønster, og dette kan benyttes ved utarbeidelsen av prognoser.

Vi skal nå gjennom et forenklet eksempel vise hvordan en dag til dag prognose for april måned kan settes opp. Vi forutsetter at utviklingen frem til utgangen av mars er kjent.

Først må vi sette opp en prognose for den forventede utviklingen i statens (og andre offentlige konti). Vi kjenner faktisk utvikling til nå i år, sesongmønsteret fra i fjor, samt at vi fra budsjettdokumentene har anslag på merinndragning eller mertilførsel i år i forhold til i fjor.

La oss for eksempel anta at

- oljeskatten den 1. april er 4,6 milliarder kroner høyere i år enn i fjor.
- ordinær mertilførsel hver dag er 416 millioner kroner høyere i år enn i fjor på grunn av større statlige utgifter.
- kontolån tilfører 75 millioner kroner den 4. april.
- kommunenes rammetilskudd den 5. april er 116 millioner kroner større enn i fjor.
- merverdiavgiften som forfaller den 10. april er 712 millioner kroner høyere i år enn i fjor.

- særavgiftene som forfaller den 18. april er 29 millioner kroner høyere i år enn i fjor.
- pensjonene som forfaller den 20. april er 121 millioner kroner mindre i år enn i fjor.

Dette gir følgende oppsett:

*Tabell 7.1. Prognose for statens og andre offentlige konti.
Endring fra dag-til-dag. Millioner kroner*

Dato	man 2.4	tir 3.4	ons 4.4	tor 5.4	fre 6.4	man 9.4	tir 10.4	ons 11.4	tir 17.4	ons 18.4	tor 19.4	fre 20.4
1. Staten i år	-19234	416	250	6355	1821	2443	-9547	-1716	-2226	-6936	-1906	5995
(i) Staten i fjor	-15050	0	-241	5823	1405	2027	-9251	-2132	-2642	-7323	-2322	5700
(ii) Ord. mertilf.	416	416	416	416	416	416	416	416	416	416	416	416
(iii) Kontolån	0	0	75	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(iv) Skatter/Avg.	-4600	0	0	116	0	0	-712	0	0	-29	0	-121
(v) Renteutbet.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Linje 1 ("Staten i år") er lik summen av linje (i) til (v).

Positive (negative) tall angir tilførsel (inndragning) av likviditet til (fra) banksystemet.

Når de gjelder de andre likviditetspåvirkende faktorene, vet vi:

- Statskasseveksler: staten vil avholde en auksjon av et statskasseveksellån den 2. april med oppgjør 4. april. Størrelsen på lånet er kjent en uke før auksjonsdatoen. I prognosen for likviditetsutviklingen i april i tabell 7.2 er det lagt inn et volum på 3 mrd. kroner.
- Valutamarkedet: Daglige kjøp til Statens petroleumsfond i mars er 300 millioner kroner. Tallet for april offentliggjøres siste virkedag i mars. I prognosen i tabell 7.2 er det lagt opp til daglige kjøp på 400 millioner kroner i april.
- Sedler og mynt: antas å følge fjorårets sesongmønster.

Med disse opplysningene kan vi sette opp en prognose for endringer i likvider fra 1. januar til dato. Med kjennskap til beholdningen av likvider per 1. januar, får vi dermed en prognose for bankenes beholdning av likvider for hver enkelt dag i april.

*Tabell 7.2. Prognose for den strukturelle likviditeten i banksystemet i april.
Millioner kroner*

Dato	man 2.4	tir 3.4	ons 4.4	tor 5.4	fre 6.4	man 9.4	tir 10.4	ons 11.4	tir 17.4	ons 18.4	tor 19.4	fre 20.4
1. Staten	-23287	-22871	-22621	-16266	-14445	-12002	-21549	-23265	-25491	-32427	-34333	-28338
2. Statspapirer	-6304	-6304	-9304	-9304	-9304	-9304	-9304	-9304	-9304	-9304	-9304	-9304
3. Valutamarkedet	20800	21100	21500	21900	22300	22700	23100	23500	23900	24300	24700	25100
4. Sedler og mynt	5002	5144	5139	4626	4460	4178	4158	4383	4324	5298	5290	4779
5. Endring i likvider	-3789	-2931	-5286	956	3011	5572	-3595	-4686	-6571	-12133	-13647	-7763
6. Likvider (+)/ Lånebehov(-)	-12206	-11348	-13703	-7461	-5406	-2845	-12012	-13103	-14988	-20550	-22064	-16180

Forklaring til tabell 6.2:

Linje 1 til 5 er akkumulert likviditetsvirkning fra 1. januar. Linje 6 er beholdningstall.

Linje 5. ("Endring i likvider") er lik summen av linje 1 til 4. Linje 6 ("Likvider/lånebehov") for dag T er lik "likvider/lånebehov" dag T-1 pluss differansen mellom "endring i likvider" dag T og "endring i likvider" dag T-1

I tabell 7.2 har vi kommet frem til den strukturelle likviditeten i banksystemet, dvs det totale likviditetsoverskuddet eller likviditetsunderskuddet (lånebehovet) før Norges Banks likviditetspolitiske tiltak. Av tabell 7.2 ser vi at banksystemet i perioden 2. april til 20. april vil ha et betydelig lånebehov. Dersom Norges Bank ikke tilfører likviditet vil bankene trekke D-lån for sine sikkerheter og de kortsiktige pengemarkedsrentene vil trolig stige betydelig.

Av tabell 7.3 fremgår det at følgende bruk av likviditetspolitiske virkemidler vil gi et likviditetsoverskudd i banksystemet på omlag 5 –10 mrd. kroner.

- 2. – 5. april: F-lån på 20 mrd. kroner
- 5. – 10. april: F-lån på 13 mrd. kroner
- 10. – 18. april: F-lån på 20 mrd. kroner
- 18. – 21. april: F-lån på 28 mrd. kroner

Tabell 7.3. Likviditetsoverskudd/underskudd i april

	man 2.4	tir 3.4	ons 4.4	tor 5.4	fre 6.4	man 9.4	tir 10.4	ons 11.4	tir 17.4	ons 18.4	tor 19.4	fre 20.4
Likv (+)/lånebeh(-)	-12206	-11348	-13703	-7461	-5406	-2845	-12012	-13103	-14988	-20550	-22064	-16180
Utestående												
F-lån	20000	20000	20000	13000	13000	13000	20000	20000	20000	28000	28000	28000
F-innskudd	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gjenkjøpsavtale	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Annen finansiering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Likviditetsoverskudd	7794	8652	6297	5539	7594	10155	7988	6897	5012	7450	5936	11820

Vedlegg 1

NORGES BANK
Merkisepensjonsfond

27.Apr.2009.53

TABELL 1: BANKSYSTEMETS LIKVIDITET - DAGLIG OVERSIKT FOR DESEMBER 2001

	1. Jan	30. Nov	3. Des	4. Des	5. Des	6. Des	7. Des	10. Des	11. Des	12. Des	13. Des	14. Des
Akkumulert likviditetsforring fra 1. januar, millioner kroner:												
1. Statens og andre off. konti (ekskl. statspap.)	-	-13942	-19465	-118171	-117117	-119283	-119113	-127303	-124659	-117915	-117058	-117071
2. Statspapir (fif tab 3)	-	11573	11312	11625	5616	5765	5633	5589	5779	5581	5581	4379
3. Kjøp av valuta til Statens petroleumsfond	-	115720	116360	117000	117220	117440	117680	117880	118100	118320	118540	118760
4. Andre valutatransaksjoner	-	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91
5. Sedler og mynt	-	4801	4467	4385	4735	4293	4130	3675	3826	3847	2374	2520
6. Netto sentralbanktilførsel	-	-29129	-28871	-28752	-24591	-24657	-22853	-18643	-9134	-19285	-21247	-21392
7. Endring i likviditet	-	-10886	-16096	-13822	-14146	-16351	-14452	-18711	-5881	-8163	-11719	-12713
Betolingsstilt, millioner kroner:												
Foljomsjudd i Norges Bank	21643	10757	5547	7821	7497	5292	7191	2932	15762	13480	9924	8930
F-innskudd i Norges Bank	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gjensjopsavtaler med banker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F-lån i Norges Bank	21151	0	0	0	4650	4650	6515	9060	20060	11000	7960	7960
Armen finansiering	8135	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D-lån, Valuterte overtrekk	7	1	9	7	43	18	1	1417	16	20	8	3
Akkumulert likviditetsforring fra 1. januar, millioner kroner:												
1. Statens og andre off. konti (ekskl. statspap.)	-116188	-121165	-120738	-119287	-118765	-116298	-115913	-115302	-115094	-115094	-115094	-115094
2. Statspapir (fif tab 3)	4401	4531	7452	7405	8283	8283	8272	8514	8514	8514	8514	8514
3. Kjøp av valuta til Statens petroleumsfond	118980	119200	119420	119640	119880	120080	120080	120300	120300	120300	120300	120300
4. Andre valutatransaksjoner	1951	1687	1478	655	-101	428	-286	-136	91	91	91	424
5. Sedler og mynt	-21147	-13502	-13632	-13704	-14136	-14367	-13280	-14014	-14272	-14272	-14272	-14272
6. Netto sentralbanktilførsel	-11912	-9198	-5929	-5200	-4768	-1783	-1016	-547	-37	-37	-37	-37
Betolingsstilt, millioner kroner:												
Foljomsjudd i Norges Bank	9731	12445	15714	16443	16875	19860	20627	21086	21606	21606	21606	21606
F-innskudd i Norges Bank	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gjensjopsavtaler med banker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F-lån i Norges Bank	7960	15585	15585	15140	15140	15140	15140	15140	15140	15140	15140	15140
Armen finansiering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
D-lån, Valuterte overtrekk	6	4	2	17	16	15	26	1	0	0	0	0

TABELL 2 : DAGLIG SPESEFIKASJON AV LIKVIDITETSVIRKNINGER VED STATSPAPIRER FOR DESEMBER 2001
Akkumulert likviditetsvirkning fra 1. januar (frt. tabell 1 post 2), millioner kroner.

	30. Nov	1. Des	2. Des	3. Des	4. Des	5. Des	6. Des	7. Des	8. Des	9. Des	10. Des	11. Des	12. Des	13. Des	14. Des
1. Utleggelse av statsobligasjoner	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400
2. Forfall, avdrag og innløsning statsobligasjoner	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500
3. Norges Banks handel av statsobligasjoner herav gløkkjøpsavtaler med primærmeglere	-1315	-1545	-1232	-1341	-1232	-1114	-1247	-1291	-1040	-1080	-1382	-2384	-2384	-2384	-2384
Statsobligasjoner	9785	9555	9888	9759	9888	9759	9888	9863	9809	10060	10020	9718	8516		
5. Utleggelse av statsertifikater	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-53000	-60000	-60000
6. Forfall av statsertifikater	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500	51500
7. Norges Banks handel med statsertifikater	3288	3257	3257	3257	3257	3279	3279	3280	3280	3335	3259	4363	4363	4363	4363
Statsertifikater	1788	1757	1757	-4243	-4221	-4220	-4220	-4220	-4165	-4241	-4137	-4137	-4137		
Statspapirer	11573	11312	11625	5516	5765	5633	5589	5895	5779	5581	4379				

	17. Des	18. Des	19. Des	20. Des	21. Des	24. Des	27. Des	28. Des	31. Des
1. Utleggelse av statsobligasjoner	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400	-12400
2. Forfall, avdrag og innløsning statsobligasjoner	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500	23500
3. Norges Banks handel av statsobligasjoner herav gløkkjøpsavtaler med primærmeglere	-2562	-2387	-2612	-2649	-1858	-1888	-1724	-1724	-1724
Statsobligasjoner	-895	-720	-945	-982	-191	-191	-201	-57	-57
5. Utleggelse av statsertifikater	8539	8713	8488	8451	9242	9242	9232	9376	9376
6. Forfall av statsertifikater	-60000	-60000	-64500	-64500	-64500	-64500	-64500	-64500	-64500
7. Norges Banks handel med statsertifikater	51500	51500	59500	59500	59500	59500	59500	59500	59500
Statsertifikater	4363	4318	3964	3954	4041	4041	4040	4138	4138
Statspapirer	4401	4531	7452	7405	8283	8283	8272	8514	8514

Vedlegg 2

Forskrift om pengepolitikken

Fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon 29 mars 2001 med hjemmel i Lov om Norges Bank og pengevesenet § 2 tredje ledd og § 4 andre ledd:

I

§ 1.

Pengepolitikken skal sikte mot stabilitet i den norske kronens nasjonale og internasjonale verdi, herunder også bidra til stabile forventninger om valutakursutviklingen. Pengepolitikken skal samtidig understøtte finanspolitikken ved å bidra til å stabilisere utviklingen i produksjon og sysselsetting.

Norges Bank forestår den operative gjennomføringen av pengepolitikken.

Norges Banks operative gjennomføring av pengepolitikken skal i samsvar med første ledd rettes inn mot lav og stabil inflasjon. Det operative målet for pengepolitikken skal være en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 prosent.

Det skal i utgangspunktet ikke tas hensyn til direkte effekter på konsumprisene som skyldes endringer i rentenivået, skatter, avgifter og særskilte midlertidige forstyrrelser.

§ 2.

Norges Bank skal jevnlig offentliggjøre de vurderingene som ligger til grunn for den operative gjennomføringen av pengepolitikken.

§ 3.

Den norske kronens internasjonale verdi fastlegges på grunnlag av kursene i valutamarkedet.

§ 4.

Norges Bank gir på statens vegne de meddelelser om kursordningen som følger av deltakelse i Det internasjonale valutafond, jf. lov om Norges Bank og pengevesenet § 25 første ledd.

II

Denne forskrift trer i kraft straks. Samtidig oppheves forskrift av 6. mai 1994 nr. 0331 om den norske kronens kursordning.

Rundskriv nr. 4/18. mai 2001

Ny forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank mv.

Norges Bank har gjennomgått låneforskriften med sikte på en modernisering og bedre systematikk. Med enkelte unntak er det reelle innhold i reglene for bankenes låneadgang i Norges Bank ikke endret.

Begrensningen på opptak av akkumulerte D-lån innenfor en ramme og begrensningen på F-lån i forhold til et beregningsgrunnlag er lagt om til beredskapsbestemmelser. Ved iverksettelsen av denne forskrift 1. juni 2001 vil det ikke gjelde noen slike begrensninger, med mindre det gis særskilt melding om dette. Det innebærer at en bank samlet kan trekke D-lån over natten og bli tildelt F-lån inntil et beløp svarende til godkjente sikkerheter.

I samsvar med EØS-avtalen er utenlandske banker og andre kredittinstitusjoner innen EØS-området som har adgang til å markedsføre og yte tjenester i Norge fra et etablert forretningssted i annen EØS-stat, og som ikke er etablert med filial i Norge (grensekryssende virksomhet), gitt adgang til å åpne oppgjørskonto i Norges Bank. Slik adgang er gitt for at de skal kunne delta i betalingsoppgjørene. Vesentlig variasjon i disse institusjonenes folioinnskudd over natten kan bidra til å forstyrre gjennomføringen av pengepolitikken. For å dempe slike utslag, er det fastsatt som særlig vilkår etter § 4, siste ledd, at folioinnskudd over natten fra utenlandske banker og andre kredittinstitusjoner som driver grensekryssende virksomhet i Norge, ikke er rentebærende.

§ 32 i låneforskriften av 3. juni 1997 om suspensjon av utenlandske banker ved diskriminerende behandling av norske bankers datterbanker eller filialer i utlandet er opphevet.

Forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank mv.

Fastsatt av Norges Bank den 25. april 2001 med hjemmel i lov av 24. mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet § 19 annet ledd og § 20.

Kapittel 1. Innledning

§ 1 Virkeområde

Forskriften gjelder bankers generelle adgang til døgnlån (D-lån) og folioinnskudd, fastrentelån (F-lån) og fastrenteinnskudd (F-innskudd) i Norges Bank.

Med banker menes norske forretnings- og sparebanker samt filialer av utenlandske kredittinstitusjoner etablert i Norge og som driver virksomhet som er vanlig for norske banker.

Forskriften gjelder også adgangen til D-lån og folioinnskudd for utenlandske banker og andre kredittinstitusjoner innen EØS-området som har adgang til å markedsføre og yte tjenester i Norge fra et etablert forretningssted i annen EØS-stat, og som ikke er etablert med filial i Norge (grensekryssende virksomhet).

§ 2 Alminnelige bestemmelser

D-lån er delt opp i lån gjennom dagen og lån over natten. D-lån gjennom dagen tas opp etter Norges Banks oppgjørssystemets åpning om morgenen og gjøres opp innen hovedbokavslutning om kvelden. D-lån over natten løper fra hovedbokavslutning om kvelden og til systemets åpning neste bankdag.

D-lån og F-lån ytes mot sikkerhet etter § 3. Norges Bank kan fastsette særskilte lånerammer for D-lån over natten, jf. § 6, og for F-lån, jf. § 8.

Utenlandske banker og andre kredittinstitusjoner som driver grensekryssende virksomhet i Norge, har ikke adgang til å motta F-lån eller yte F-innskudd, og de må innfri D-lån lån trukket gjennom dagen før hovedbokavslutning om kvelden.

Renten på lån og innskudd etter kapittel 2 og 3 beregnes etterskuddsvis ut fra antall kalenderdager over 365 dager.

Renten på saldoen på foliokontoen godskrives eller belastes foliokontoen den fjerde dagen etter låneperiodens utløp.

Beregningsgrunnlaget etter §§ 6 og 8 fastsettes for ett kvartal av gangen basert på regnskapstall fra siste avlagte kvartalsregnskap.

<i>Beregningsgrunnlag pr.:</i>	<i>Gjelder for lån som tas opp i tidsrommet:</i>
30. september foregående år	1. kvartal
31. desember foregående år	2. kvartal
31. mars samme år	3. kvartal
30. juni samme år	4. kvartal

For banker eller filialer som er nystartet eller fusjonert etter den dato Norges Bank har fastsatt for beregningsgrunnlaget, fastsetter Norges Bank beregningsgrunnlaget inntil ny dato for beregningsgrunnlaget tar til å gjelde. Det gjelder også for utenlandske datterbanker som omdannes til filial og for banker omdannet fra annen type finansinstitusjon.

§ 3 Godkjent sikkerhet

Følgende sikkerhet godtas for D-lån og F-lån:

- a) Obligasjoner og sertifikater utstedt eller garantert av stater og lokale myndigheter eller utstedt av foretak i OECD-området
- b) Eierandeler i verdipapirfond
- c) F-innskudd

Norges Bank fastsetter nærmere vilkår for sikkerhetsstillelse og generelle avkortingsverdier ved beregning av sikkerhetskravet. Norges Bank kan stille nærmere vilkår for å akseptere eller avvise sikkerhet og kan i særlige tilfelle godta annen sikkerhet eller fravike kravet til sikkerhet.

Kapittel 2. Folioinnskudd og D-lån

§ 4 Folioinnskudd

Banker kan plassere innskudd på foliokonto i Norges Bank. Innskudd gjennom dagen er ikke rentebærende. Rentesatsen for innskudd over natten bestemmes av Norges Bank, som også kan fastsette en øvre grense for rentebærende plasseringer på foliokonto.

Norges Bank kan fastsette særlige vilkår for folioinnskudd over natten fra utenlandske banker og andre kredittinstitusjoner som driver grensekryssende virksomhet i Norge.

§ 5 Alminnelige bestemmelser og vilkår for D-lån

D-lån er debetsaldo på foliokonto gjennom dagen eller over natten og gis mot sikkerhet etter § 3. D-lån gjennom dagen belastes ikke med renter. Rentesatsen på D-lån over natten fastsettes av Norges Bank. D-lån over natten som overstiger stille sikkerheter etter § 3, belastes med tilleggsrente fastsatt av Norges Bank.

§ 6 Låneramme, beregningsgrunnlag og låneperiode for D-lån

Norges Bank kan fastsette en låneramme for D-lån over natten som gjelder for en låneperiode. Lånerammen for hver låneperiode fastsettes eventuelt som en prosentandel av beregningsgrunnlaget. Lånerammen avrundes i så fall opp til nærmeste ti tusen kroner.

En banks beregningsgrunnlag for D-lån over natten er forvaltningskapital fratrukket D-lån over natten i Norges Bank. Låneperioden for D-lån over natten er en halv kalendermåned. Den 1. og 16. hver måned er første dag i en ny låneperiode. Innenfor låneperioden skal summen av D-lån over natten ikke overstige lånerammen. Lånebeløpet skal være hele tusen kroner. Overskridelser av D-lånsrammen belastes med tilleggsrente fastsatt av Norges Bank.

Norges Bank kan fastsette særskilte begrensninger i adgangen til D-lån gjennom dagen for utenlandske banker og andre kredittinstitusjoner som driver grensekryssende virksomhet i Norge.

Kapittel 3. F-lån og F-innskudd

§ 7 Alminnelige bestemmelser og vilkår

Det tildelte låne- eller innskuddsbeløp godskrives eller belastes foliokonto i Norges Bank. Ved forfall reverseres dette automatisk.

Renten på et F-lån eller F-innskudd ligger fast hele lånets eller innskuddets løpetid. Renten betales etterskuddsvis og belastes eller godskrives foliokonto ved forfall.

F-lån gis mot sikkerhet etter § 3, og det enkelte F-lån kan ikke nedbetales i løpet av perioden.

F-innskudd er omsettelige mellom banker og kan kjøpes tilbake av Norges Bank i perioden, jf. § 10.

§ 8 Låneramme og beregningsgrunnlag for F-lån

Norges Bank kan fastsette en låneramme for en banks F-lån i Norges Bank. Lånerammen fastsettes eventuelt som en prosentandel av beregningsgrunnlaget.

En banks beregningsgrunnlag for F-lån er ansvarlig kapital fratrukket ansvarlig lånekapital, etter forskrift 1. juni 1990 nr. 435 om beregning av ansvarlig kapital. For utenlandske filialer er utgangspunkt for beregningsgrunnlaget for F-lån 5 prosent av forvaltningskapitalen.

§ 9 Utleggelse og tildeling

Norges Bank bestemmer ved den enkelte utleggelse om et F-lån eller F-innskudd skal legges ut til en rente fastsatt på forhånd eller ved ordinær eller hollandsk auksjon. Ved utleggelse kan følgende kunnngjøres:

- a) Løpetid
- b) Budfrist
- c) Auksjonsmåte eller nominell perioderente
- d) Minstebeløp for bud
- e) Antall bud som en bank kan avgi
- f) Ønsket samlet beløp tilført eller inndratt ved utleggelsen
- g) Avkortingsregler
- h) Krav til rentenivå for at bud skal komme i betraktning

Bud avgis til Norges Bank. Alle bud skal være i hele millioner kroner, og budene er bindende. Norges Bank kan avvise ethvert bud. Resultatet av tildelingen kunnngjøres snarest mulig.

Ved auksjon skjer tildeling etter det eller de bud som sammen med alle bedre bud utgjør det beløp som ønskes tildelt eller inndratt.

Ved ordinær auksjon betales eller mottas den rente den enkelte har budt.

Ved hollandsk auksjon skal alle betale eller motta samme rente. Ved F-lån tilsvarer dette den laveste aksepterte rente. Ved F-innskudd tilsvarer dette den høyeste aksepterte rente.

§ 10 Tilbakekjøp av F-innskudd

Norges Bank kunnngjør hvilke(t) F-innskudd som skal tilbakekjøpes og tilbakekjøpstidspunkt. Kunnngjøring foretas etter § 9 andre ledd så langt det passer. Norges Bank kan inngå avtale om og fastsette vilkår for tilbakekjøp direkte med hver enkelt bank.

Ved budgivning gjelder § 9 tredje ledd tilsvarende. Ved auksjon melder banken til hvilken rente den ønsker å selge F-innskuddet til Norges Bank.

Ved auksjon skjer tildeling etter det eller de bud som sammen med alle bud med lavere rente utgjør det beløp som ønskes kjøpt tilbake.

Ved tilbakekjøp av F-innskudd føres renter på foliokonto ved F-innskuddets opprinnelige forfall.

§ 11 Omsetning av F-innskudd

Ved omsetning av F-innskudd mellom banker skal selger gi informasjon til Norges Bank om F-innskuddets løpetid og rente, partene i omsetningen samt pålydende verdi og oppgjørsbeløp. Dette danner grunnlaget for posteringer på bankenes konti i Norges Bank. Påløpte renter betales til partene ved forfall av F-innskuddet.

Kapittel 4. Særskilte lån

§ 12 Kroneinnskudd

Norges Bank kan plassere tidsinnskudd i banker som stiller priser på skjermbaserte informasjonssystemer.

§ 13 E-lån

For å sikre gjennomføringen av særskilte betalingsoppgjør kan Norges Bank tildele ekstraordinære lån gjennom dagen utenfor stilt sikkerhet, kalt E-lån.

E-lån skal ligge innenfor en låneramme fastsatt av Norges Bank. Lånerammen avrundes oppad til nærmeste ti tusen kroner. Lånebeløpet skal være hele tusen kroner.

Gebyr for opptak av E-lån fastsettes av Norges Bank. Gebyrbeløpet belastes foliokontoen fjerde dag etter låneperiodens utgang.

E-lån skal være tilbakebetalt ved dagens slutt. Et E-lån som ikke er tilbakebetalt ved dagens slutt, går over til et usikret D-lån over natten og medfører brudd på låneforskriften. Et usikret D-lån over natten ilegges en strafferente i tillegg til den til enhver tid gjeldende D-lånsrente. Et slikt D-lån vil bli gjort om til et nytt E-lån neste morgen dersom tilleggssikkerhet ikke er kommet på plass.

Ved gjentatte opptak av E-lån kan Norges Bank bestemme at en bank skal øke sine sikkerheter.

Kapittel 5. Avsluttende bestemmelser

§ 14 Almennelige bestemmelser

Norges Bank kan suspendere eller begrense en banks adgang til å ta opp lån hvis:

- a) Denne forskrift eller andre lånevilkår er overtrådt.
- b) Bankens ansvarlige kapital fratrukket ansvarlig lånekapital er blitt vesentlig redusert.
- c) Banken har mottatt, søkt om eller antas å få behov for lån på spesielle vilkår etter sentralbankloven § 19 tredje ledd.
- d) En utenlandsk kredittinstitusjon som en filial i Norge hører til, eller som er gitt kontoadgang på grunnlag av grensekryssende virksomhet, har fått svekket sin kapitaldekning vesentlig, eller det er grunn til å anta at evnen til tilbakebetaling er vesentlig svekket.

§ 15 Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft 1. juni 2001. Samtidig oppheves forskrift 3. juni 1997 nr. 586 med senere endringer.

Rundskriv nr. 2/2. april 2001

Endring av vilkår for pantsettelse av verdipapirer som sikkerhet for lån i Norges Bank. Oppsummering av godkjent sikkerhet for lån i Norges Bank, jf. forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank m.v.

Pantsettelse av delbeholdninger på egne konti

Norges Bank vil ikke lenger kreve å være kontofører for VPS-konti med verdipapirer pantsatt som sikkerhet for lån i Norges Bank. Det er nå åpnet for en ny rutine i VPS med å pantsette delbeholdninger på egne konti til fordel for Norges Bank. VPS "Endringsskriv nr 2, 2001" beskriver de nye rutinene.

De banker som ønsker det kan, som et supplement eller en erstatning for dagens ordning, pantsette til fordel for Norges Bank hele eller deler av beholdningen på VPS-konti som de selv eller andre er kontofører for. Dersom hele beholdningen på en VPS-konto skal pantsettes, må likevel hvert verdipapirnummer pantsettes enkeltvis.

Under dagens VPS lov må verdipapirer pantsettes i VPS en dag før de får rettsvern og dermed kan godkjennes som sikkerhet for lån i Norges Bank. Dette gjelder enten man benytter dagens ordning eller den nye rutinen. Dagens "Rammeavtale om vilkår og rutiner ved sikkerhet for lån i Norges Bank" endres ikke.

Ved frigivelse anbefaler vi at rutinen som er beskrevet i endringskrivets pkt. 1.6 "Anmodning om frigivelse (ANFR)", benyttes i størst mulig grad. Transaksjonen generer en melding om anmodning om frigivelse til Norges Bank.

Fristen for å melde inn frigivelser vil fortsatt være kl. 15.00.

Oppsummering av gjeldende retningslinjer for godkjente verdipapirer som sikkerhet for lån i Norges Bank

Vi viser til Norges Banks forskrift 23. april 1999, jf. rundskriv nr. 6/30. juli 1999, om endring av forskrift 3. juni 1997 nr. 586 om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank m.v.

Norges Bank innførte krav om sikkerhet for F-lån med virkning fra 1.9.1999, og utvidet samtidig omfanget av hvilke typer verdipapirer som godkjennes som sikkerhet for lån. Det er etter dette tidspunkt foretatt visse endringer i retningslinjene. På denne bakgrunn vil vi nedenfor gi en oppsummering av gjeldende retningslinjer for godkjente verdipapirer som sikkerhet for lån i Norges Bank.

Godkjenning av enkeltpapirer

Tabellen nedenfor viser låneverdier av godkjente verdipapirer som sikkerhet for lån i Norges Bank, sist oppdatert i rundskriv nr. 9/27. juni 2000:

Utsteder/sektor	Låneverdi
Norske stats- og statsgaranterte obligasjoner og sertifikater. Statspapirfond. Norske statskasseveksler.	95%
Utenlandske statsobligasjoner og -sertifikater i NOK	95%
Obligasjoner og sertifikater utstedt eller garantert av norske kommuner eller fylkeskommuner	90%
Utenlandske stats- og statsgaranterte obligasjoner og sertifikater i utenlandsk valuta med tilfredsstillende rating*.	90%
Norske kredittforetaks- og bankobligasjoner og sertifikater. Norske statsforetakspapirer	85%
Norske private obligasjoner og sertifikater med tilfredsstillende rating *	85%
Obligasjoner og sertifikater utstedt av utenlandsk bank eller privat foretak med tilfredsstillende rating*, i NOK	85%
Norske VPS-registrerte obligasjons- og pengemarkedsfond	80%
Norske bankobligasjoner og sertifikater, samt obl/sert utstedt av norske private foretak med tilfredsstillende rating*, i utenlandsk valuta	80%
Utenlandske private obligasjoner og sertifikater med tilfredsstillende rating, i utenlandsk valuta	80%
Norske lavt- og ikke-ratede private obligasjoner og sertifikater	75%

***Krav til rating.**

Norges Bank godkjenner rating fra en av følgende ratingbyråer: Standard & Poors, Fitch IBCA og Moody's. Minimumskrav til rating er A fra Standard & Poors og Fitch IBCA. Godkjente verdipapirer må minst ha rating A2 fra Moody's.

Krav til norske private verdipapirer

Obligasjoner og sertifikater utstedt av norske private foretak må minst tilfredsstillende følgende kriterier:

- være registrert i VPS
- være børsnoterte
- ha utestående volum på minst 300 millioner kroner
- gjenstående løpetid må ikke overstige 10 år.

Dersom papirer utstedt av norske private foretak har tilfredsstillende rating, gis en låneverdi på 85 prosent. Tilsvarende papirer, men denominert i utenlandsk valuta, gis en låneverdi på 80 prosent.

Norske private obligasjoner og sertifikater uten tilfredsstillende rating godkjennes til en låneverdi på 75 prosent, forutsatt denominert i norske kroner.

Nullkupongpapirer m.v.

Nullkupongpapirer godtas ikke som sikkerhet for lån, med ett unntak. Unntaket gjelder statskasseveksler, som Finansdepartementet og Norges Bank innførte fra sommeren 2000.

Statskasseveksler har en låneverdi på 95 prosent som andre norske statspapirer.

Kun ordinære obligasjoner og sertifikater godkjennes. For eksempel godkjennes ikke konvertible obligasjoner, indekserte obligasjoner eller lignende.

Ansvarlige lån godtas ikke som sikkerhet.

Norske VPS-registrerte obligasjons- og pengemarkedsfond

Utgangspunktet for godkjenning av norske obligasjons- og pengemarkedsfond som sikkerhet for lån i Norges Bank er at de er forvaltet av norskregistrerte forvaltningsselskaper som har sitt andelseierregister i Verdipapirsentralen. Vi legger videre til grunn at godkjente fond er denominert i norske kroner, men vi vil generelt kunne godta fond som investerer i utenlandske rentepapirer.

Kvoteordningen for bankpapirer m.v.

Ingen bank kan stille sikkerhet i form av obligasjoner og sertifikater utstedt av norske bankeide kredittforetak eller norske banker for mer enn 50 prosent av totale sikkerheter, regnet i pålydende verdier.

Bankene kan ikke benytte verdipapirer de selv har utstedt eller verdipapirer utstedt av kredittforetak hvor banken har minst 1/3 eierandel.

Godkjente verdipapirsentraler

Norges Bank har siden våren 1998 hatt avtale med Sveriges Riksbank og Danmarks Nationalbank om grensekryssende sikkerhetsstillelse. Tilsvarende har det vært anledning til å stille sikkerhet i Euroclear siden mars 1999. Med virkning fra desember 2000 har Norges Bank også åpnet for at det kan stilles sikkerhet for lån i Clearstream Banking i Luxembourg.

Norges Banks gjenkjøpsavtaler i norske statspapirer

1. Innledning

Norges Bank har vedtatt å innføre en ordning med gjenkjøpsavtaler i omsettelige statspapirer for å kunne tilføre likviditet til pengemarkedet. Gjenkjøpsavtalene vil i noen grad erstatte F-lånene. F-lånsordningen vil imidlertid fortsatt bli benyttet, blant annet når det er behov for å tilføre likviditet med samme dags oppgjør. Omleggingen av instrumentbruken fra F-lån til gjenkjøpsavtaler vil skje gradvis.

Norges Bank har i lengre tid arbeidet med sikte på å redusere kredittrisikoen knyttet til likviditets tilførselen. I november 1993 vedtok Norges Bank å kreve sikkerhet for bankenes D-lån, og fra 1. september 1995 har kravet til sikkerhet vært 100 prosent. En omlegging av instrumentbruken fra F-lån til gjenkjøpsavtaler vil ytterligere redusere Norges Banks risikoeksponering.

Norges Bank ønsker at både banker og primærhandlere etter hvert skal kunne være motparter i gjenkjøpsavtalene. Det har imidlertid oppstått tvil om sentralbankloven gir adgang til at andre enn banker kan være motparter, og dette spørsmålet avventer en lovmessig avklaring. Inntil videre vil Norges Bank inngå gjenkjøpsavtaler bare med banker.

Retningslinjer for Norges Banks gjenkjøpsavtaler i norske statspapirer.

2. Generelt

Norges Bank kan inngå gjenkjøpsavtaler i norske statspapirer med banker, inkludert filialer i Norge av utenlandske banker. Likviditeten tilføres ved at Norges Bank kjøper papirer med oppgjør på fastsatt tidspunkt, normalt neste dag, men senest etter tre dager, samtidig som det avtales at de samme papirer skal selges tilbake med oppgjør på et angitt fremtidig tidspunkt.

Avtalene utformes som to verdipapirtransaksjoner. Begge transaksjoner registreres i VPS på avtaledagen. Kursen som ligger til grunn for transaksjonen med tidligst oppgjør blir kalt "spotkursen". Kursen for transaksjonen med oppgjør på senere tidspunkt blir kalt "terminkursen".

Utleggelse av en gjenkjøpsavtale blir annonsert via skjermbaserte informasjonssystemer. Budgivningsfristen vil normalt være senere samme dag. Norges Bank vil for hver avtale opplyse om hvilke statspapirer avtalen kan gjelde, avtalenes løpetid, budgivningsfrist, og eventuelt høyeste samlede avtalebeløp.

Norges Bank bestemmer ved den enkelte utleggelse om en avtale skal legges ut til en rente fastsatt av sentralbanken på forhånd eller ved auksjon. Den nominelle perioderenten beregnes etterskuddsvis ut fra antall kalenderdager over 365 dager år.

Norges Bank kan i hvert enkelt tilfelle fastsette et minstebeløp for hver verdipapirtransaksjon. Norges Bank kan også fastsette en særlig ramme for det maksimale omfanget av en motparts samlede gjenkjøpsavtaler med Norges Bank. Rammen kan settes til null.

Bud avgis på egen blankett til Markeds- operasjonsavdelingen i Norges Bank innen den fristen Norges Bank fastsetter. Bud skal avgis pr. telefax. Budene er bindende for budgiveren. Norges Bank forbeholder seg retten til å avvise innkomne bud eller deler av bud. Innkomne bud bekreftes av Norges Bank.

Partene er selv ansvarlig for å informere sine respektive kontoførere. Avtalene skal registreres av bankene i VPS samme dag som avtale inngås innen klokken 13.00. Banker som ikke er medlemmer i VPS-pengeoppgjøret må delta i auksjonen gjennom en forvalterbank.

Spotkurs fastsettes og offentliggjøres av Norges Bank. Alle terminkurser avrundes til, og registreres med tre desimaler.

3. Utleggelse av avtaler til rente fastsatt på forhånd

Når en gjenkjøpsavtale legges ut med en på forhånd fastsatt rente, kunngjør Norges Bank følgende informasjon:

1. Hvilke papirer avtalen kan gjelde.
2. Avtalens løpetid.
3. Nominell perioderente i prosent p.a.
4. Budgivningsfrist.
5. Minstebeløp for hver verdipapirtransaksjon.
6. Eventuelt samlet avtalebeløp som Norges Bank tar sikte på å tegne gjenkjøpsavtaler for.
7. Regler for eventuell avkortning av anmeldte bud.
8. Spot og terminkurs på godkjente papirer.

Bud meddeles som det pålydende beløp obligasjoner eller sertifikater budgiver ønsker å selge til den rente Norges Bank tilbyr. Budgiver angir hvilke(t) papir budene gjelder.

Så snart det er praktisk mulig kunngjør Norges Bank resultatet av tildelingen. Norges Bank underretter hver enkelt budgiver om utfallet av tildelingen for budgiver.

Når gjenkjøpsavtalene legges ut til en rente fastsatt på forhånd, skal alle tildelte bud på samme underliggende papir registreres i VPS som én enkelt transaksjon.

4. Utleggelse av avtaler ved renteauksjon

Norges Bank fastsetter ved hver auksjon om renten(e) skal fastsettes ved hollandsk eller ordinær auksjon.

Ved hollandsk auksjon vil alle aksepterte bud få tildeling til samme rente. Ved gjenkjøpsavtaler tilsvarer dette det laveste aksepterte rentebudet. Ved ordinær auksjon betales de renter som er angitt på hvert enkelt bud.

Når gjenkjøpsavtalene legges ut ved renteauksjon, kunngjør Norges Bank følgende data:

1. Hvilke papirer avtalen kan gjelde.
2. Avtalens løpetid.
3. Auksjonsmåte
4. Budgivningsfrist.
5. Antall rente bud en budgiver kan avgi.
6. Minstebeløp for hver verdipapirtrans-aksjon.
7. Eventuelt totalvolum for avtalene.
8. Eventuelle minimums- eller maksimums-renter for bud.
9. Spotkurs for godkjente papirer.

Budgiver angir for hvert enkelt bud den nominelle perioderenten uttrykt i prosent pro anno, som banken er villig til å akseptere for de enkelte avtalebeløpene regnet i pålydende verdi. Budgiver angir også hvilke(t) papir(er) budene gjelder.

Rentebudene skal avgis med to desimaler. Norges Bank kan ved utleggelse av avtaler bestemme at bare bud med renter over eller under et visst nivå vil komme i betraktning.

Budene rangeres etter fallende rente.

Det settes strek etter det eller de bud som sammen med alle høyere bud utgjør det beløp Norges Bank ønsker å tildele ved auksjonen.

For at avregningen skal gå opp vil Norges Bank om nødvendig foreta en proporsjonal reduksjon av budene som har fått tildeling til den laveste renten, dog avrundet slik at gjenkjøps- avtalene kan skrives på hele papirer.

Ved avkortning fastsetter Norges Bank hvilke papirer, på laveste aksepterte rente, som vil inngå i gjenkjøpsavtaler med Norges Bank i henhold til budgivers prioriteringer. Budgiver angir prioriteten til de ulike papirene ved deres rekkefølge på budskjemaet. Høy prioritet rangeres fra venstre mot høyre.

Så snart det er praktisk mulig kunngjør Norges Bank resultatet av auksjonen. Ved hollandsk auksjon vil Norges Bank kunngjøre terminkursene, avrundet til tre desimaler.

Når gjenkjøpsavtalene auksjoneres ved ordinær auksjon, skal hvert papir som inngår i et akseptert rentebud registreres som én enkelt transaksjon i VPS.

Når gjenkjøpsavtalene auksjoneres ved hollandsk auksjon, skal alle tildelte bud på samme underliggende papir registreres i VPS som én enkelt transaksjon.

5. Rammeavtale

Bankene, inkludert filialer i Norge av utenlandske banker, som ønsker å inngå gjenkjøpsavtaler med Norges Bank, må på forhånd inngå en rammeavtale med Norges Bank. Avtalen vil dekke følgende forhold:

1. I tilfelle konkurs hos motpart skal boets betenkningstid være 4 kalenderdager fra forespørsel om bruk av boets inntredelsesrett er mottatt.

2. Dersom boets organer skulle anføre at avtalene reelt må ansees som låneavtaler med pant i statspapirer, avtales det mellom partene at de overdratte statspapirer er pantet og at pantekravet (jf. panteloven § 1-4) er identisk med vederlaget ved tilbakesalget.